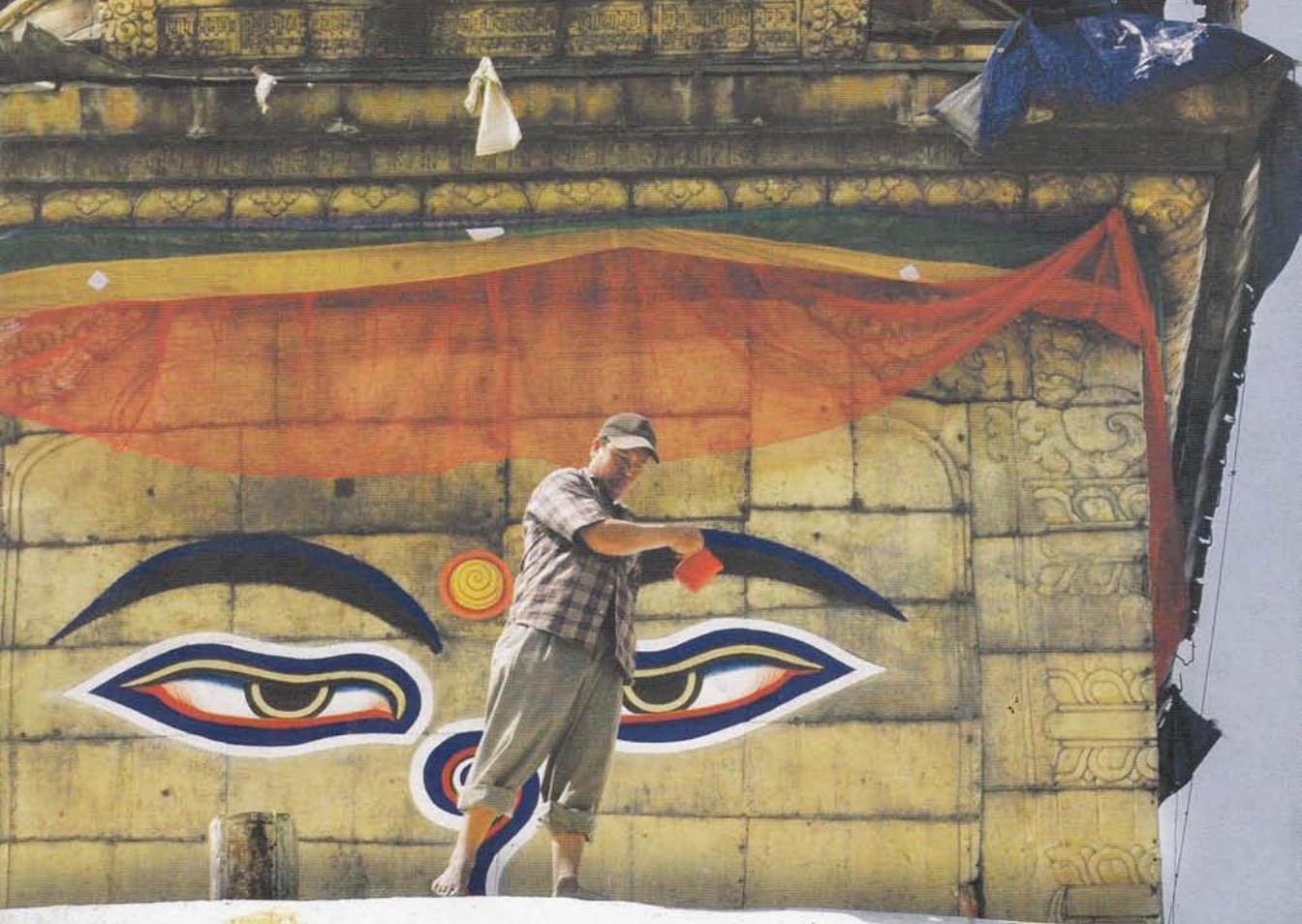

नेपालको पहिलो बौद्ध गान्धिक पत्रिका

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

वर्ष ३७ अंक ७ जेष्ठ पुनिह

वैशाख पूर्णिमाको दिन स्वयम्भू महाचैत्यमा रङ्ग लगाउँदै

नैपालको पहिलो बोच्च मासिक आनन्दभूमि

२०६५ ज्यापून्ही— ज्येष्ठ पूर्णिमा वर्ष ३७
दुसः २५५३

अंक २
ने.स. ११२९ बछलागा/तछलाथव

The Ananda Bhoomi (Year 37, Vol. 2)
A Buddhist Monthly : Jun/July 2009

प्रमुख सल्लाहकारः

भिक्षु कुमार काशय महारथविर (प्रमुख, आ.कु.वि.)

सल्लाहकारः

भिक्षु धर्ममूर्ति (सचिव, आ.कु.वि.गुरु)

व्यवस्थापक

भिक्षु सरणकर

आनन्द कुटी विहार, ४२७१४२०

व्यवस्थापन सहयोगीः

मिलन श्रेष्ठ, जुजुमाई तुलाधर, संघरत्न शाक्य

आवरण सचिवः

फल समान शाक्य, उकुबहाल (यतालिवि)

वितरण तथा अर्थ

भिक्षु पियदस्ती, आनन्दकुटी विहार

लेखा व्यवस्थापनः

भिक्षु प्रज्ञारत्न, सुरेश महर्जन, स्वयम्भू

सम्पादन सहयोगीः

भिक्षु जनक, विश्व शान्ति विहार

सम्पादक/प्रकाशन संयोजकः

कोण्डन्य

बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप, ४२२६७०२

वितरणार्थ सहयोगीहरूः

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीध), भिक्षु मैत्री महारथविर (लुमिनी), श्रा. इन्द्रियो, भिक्षु चन्द्रिमो, भिक्षु जवन, अ.इन्द्रावती, सत्यना शाक्य, सुश्री वीणा कंसाकार, सुश्री शाकुन्तला प्रधान, श्रीमती केशरी बजाचार्य, शाक्य वाच शप-बनेपा, सुवर्णमुनि शाक्य (भैरवा), नरेश बजाचार्य, विद्यादेवी शाक्य (बुट्टल), याम शाक्य (वैनी), सर्जु बजाचार्य (पाल्पा), उत्तममान बुद्धाचार्य (पोखरा), कृष्णप्रसाद शाक्य (बागलुङ), विजय गुरुङ (लमजुङ), शेखर शाक्य (नारायणगढ)।

मुद्रणः

डट्स प्रिन्टिङ हाउस, प्रयागपोखरी, ललितपुर, फोन: २९२०२३५

प्रकाशकः

आनन्दकुटी विहार गुरु

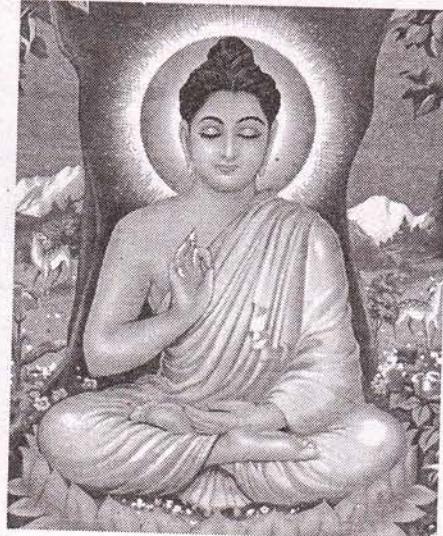
आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू, फोन: ४२७१४२०

काजिद.नं ३४/०३४/०३४/म.क्षेत्रिक.नं ७/०६१/६२

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. १५/-

बुद्धवचनामृत

नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकधम्ममिप्प, समनुपस्सामि यं एवं भावितं बहुलिकं सुखाधिवाहं होति यथयिदं, भिक्खवे, चित्तं। चित्तं, भिक्खवे, भावितं बहुलीकतं सुखाधिवाहं होती'ति ।

हे ! भिक्षुहरू ! मैले अरु कुनै पनि धर्म देखिन जुन भाविता गर्दा, बारम्बार अभ्यास गरिँदा सुखदायी हुन्छ, भिक्षुहरू, जसरी यो चित्त । भिक्षुहरू ! भाविता गन्यौ भने, बारम्बार गन्यौ भने चित्त सुखदायी हुन्छ ।

- अंगुत्तर निकाय

सम्पर्क कार्यालय

आनन्द भूमि

आनन्द कुटी विहार गुठी, पो.ब.न. ३००७, काठमाडौं ।

फोन: ४२७१४२०

E-mail : anandakutivihar@ntc.net.np

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरौ

गताङ्कमा प्रकाशित

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

तामालको पाइलो वेल नामिक लाइसेन्स

संस्कृत एवं बौद्ध धर्म के लिये जागरूकता

प्रभावी लेख विचार और विवेचन

२५६३ ओ बुद्धपूर्णिमा सिर्वेषां

पाप कर्म (अकुशल कर्म) कहिल्यै नगर्नु

पुण्य (कुशल कर्म) गर्दै जानु ।

आफ्नो चित्तलाई (मन) शुद्ध गर्नु

यहि नै बुद्धको उपदेश हो ।

बिश्व मोटर ट्रेडर्स

ख-२, ४०८, पुतलिसडक, काठमाडौं, नेपाल ।
फोन नं: ४२२५६२५, ४२४४९७३, फायरक्स: ४२२१८५५
ईमेल: vmtautoparts@wlink.com.np

टोयोटा, मित्सुबिसि, निशान, इसुजु, सुजुकि इत्यादि
गाडिका पार्ट्सहरू को लागि सम्पर्क गर्नुहोस् ।

विषय-सूचि

क्र.सं. विषय

१. सम्पादकीय
२. भ्रष्टाचार नियन्त्रण र राजश्व चुहावट.....
३. विद्या र अविद्या
४. लिसः-१
५. मानिस ठूलो दिलले हुन्छ जातले हुँदैन
६. ज्ञान मार्गतिर अगाडी बढनु पर्छ
७. भगवान बुद्ध
८. Take away you want
९. बुद्ध धर्म र मानव जीवन
१०. बुद्ध
११. त्रिशरणबारे जानौं
१२. निरु सत्य : संवृत्ति व परमार्थ
१३. बुद्धपूर्णिमाको त्रिसन्देश
१४. लिसः-२
१५. विरागिक दर्शन व सौन्दर्यात्मक आश्वादन-२
१६. An Appeal to the World's Religious Leaders
१७. बौद्ध गतिविधि

लेखक

- शिशिल चित्रकार	३
- डा. गणेश माली	४
- भिक्षु सुशील	६
- धम्मधोस सामणर	६
- पुष्परत्न शाक्य	७
- पवन कॅडेल	८
- Rabindra Bdr. Shahi	९
- उपासना शाक्य	१०
- सामणर उत्तरो	११
- भिक्षु बुद्धियो	१२
- भीम शाक्य	१४
- स्वस्तिक रत्न शाक्य	१६
- भिक्षु सुशील	१७
- भिक्षु पञ्चारत्न	१९
- Ven. Dr. Ashin Nyanissara	२०
-	२२
-	२४

सम्पादकीय

धार्मिक सहिष्णुताको आवश्यकता

नेपाल एक बहुजातीय, बुहभाषिय, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक, बहुसामाजिक राष्ट्र हो। प्राचीनकाल, मध्यकाल तथा आधुनिक कालको इतिहासले विगतदेखि वर्तमानसम्म नेपालमा धार्मिक सहिष्णुता कायम हुँदै आएको हामीलाई थाहा भएकै कुरा हो। शासकीय प्रवृत्तिसँगै राज्यले धर्मप्रति अंगाल्दै आएको व्यवहारलाई यद्यपि रचनात्मक तथा सकारात्मक मान्न सकिन्न तरपनि विगतको इतिहासमा नेपाली नेपालीबीच धार्मिक कलह र द्वन्द्वका कारण धार्मिक सहिष्णुतामा आँच आउने हिसात्मक विधिव्यवहारलाई प्रश्न्य दिई धर्मधर्मबीच भेद्काव एवं धार्मिक युद्धजन्य अमानवीयताको परम्परा स्थापित भएको थिएन भनी हामी नेपालीले गौरवगाथा गाउँदै आएका थियौं। तर, वर्तमान नेपालमा परिवर्तित राजनीतिक माहौलसँगै देखिएको संकमणकालीन तथा नितान्त तरल राजनीतिक ध्रुवीय वातावरणमा हरक्षेत्रमा अराजकता छाइरहेको, अराजकतालाई बलजफ्टी प्रवेश गराउने, हिसा र आतंक मच्चाउने जस्तो निकृष्ट प्रयोजन तथा संलग्नता भयाङ्गिने जुन संत्रस्त जारी हुने, गर्ने र गराउने संकेत देखिएदै छ, यो अत्यन्त निन्दनीय क्षेमको विषय भएको छ।

हामीलाई थाहा भएकै निन्दनीय कुरा हो कि प्रतिष्ठित मस्तीदमा आकमण गरियो, त्यसै गरी भर्खरै यौटा प्रतिष्ठित किरिचयन धर्मावलम्बीहरूको चर्चमा बम पड्काई अबोध निर्दोषी श्रद्धालुहरूको हत्या गरियो। वस्तुतः सर्वथा निन्दनीय एवं अमानवीय अपराधजन्य हिसात्मक राजनीतिक व्यवहार धार्मिक क्षेत्रभित्र दुरुपयोगको खेल तथाकथित जो सुकैले गरेका हुन्, तिनीहरूलाई इतिहासले सरान्ने छन्, दुक्कार्न छन्। धार्मिक आस्था र श्रद्धाभित्र विचलन पैदा गर्ने, डर, त्रास र भयले त्रसित पारी हिसात्मक दबाव दिने जुन मानसिकता हावी हुँदैछ, त्यसलाई समयमै निस्तेज गर्ने मार्ग अवलम्बन गर्नु सम्भद्ध प्रशासनिक क्षेत्रको कर्तव्य हो। तथाकथित समूह र संगठन विशेषले राजनीतिक स्वार्थ परिपूर्ति गर्ने धृष्टासँगै धार्मिक क्षेत्रलाई आतंकित पार्ने हिसात्मक जघन्य-

अपराधमूलक प्रकृयालाई सुनियोजित तवरले निशाना बनाउँदै जाने हो कि भन्ने हामीभित्र भयत्रास उज्जनु स्वाभाविक पक्ष हुन्। बैलैमा यस्ता जघन्य अपराध मनोवृत्तिलाई विवेकपूर्ण तवरबाट पाखा लगाउनु आजको तड्कारो आवश्यकता हो।

त्यसो त नयाँ संविधानको लेखन-मार्गमा अधिबढिरहेको वर्तमान संविधान-सम्बन्धीको पहिलो बैठकले अन्तरिम संविधान-२०६३ को भावनाअनुरूप "धर्मनिरपेक्ष राष्ट्रसहित गणतन्त्र नेपाल" भनी घोषणा गरिसकेको ऐतिहासिक परिप्रेक्षमा राज्यले धर्मको आधारमा कसैलाई काखा र कसैलाई पाखा लगाउने होइन, एउटै धर्मलाई मात्र काखी च्याञे प्रवतिको अन्त्य गर्ने पर्छ। राष्ट्रलाई धर्मनिरपेक्ष गरिनुहुन्न, धर्मनिरपेक्षता र राजतन्त्रको विषयमा जनमत संग्रह गरीनुपर्छ आदि भनी यथास्थितिवादीहरू पुनः पछाडि धकेलिंदै जानुपर्ने जुन कुतर्क गर्नेहरू सलबलाउँदै छन् त्यसमा सम्पूर्ण धर्मनिरपेक्षतावादी शक्ति एकै ठाउँमा केन्द्रित हुनु अपरिहार्यता हो। धर्मनिरपेक्षता फादैन, यस्ले राष्ट्रलाई हानी पुऱ्याउँछ भन्ने जस्ता कुतर्क व्याप्त गरी धार्मिक क्षेत्रभित्र अराजकता तथा हिस्तक प्रवृत्ति घुसाउने भिजिलान्ते कृयाकलापलाई शान्तिगामी सबै तपकाबाट जमेर विरोध गर्नु मनासिब विषय हो। धार्मिक सहिष्णुतालाई खलल पारी धार्मिक युद्ध छेड्ने अनि आ-आफ्नो राजनीतिक स्वार्थ सोभयाउने तथाकथित संगठनदेखि हामी सम्पूर्ण धार्मिक समुदायले समयमै सजग र सतर्कतालाई उच्च-प्राथमिकताका साथ अधिबढ्ने जमर्को गर्नेपर्छ। अतः यो संकमणकालीन तरल, अस्तव्यस्त राजनीतिक माहौलमा धार्मिक क्षेत्रलाई समेत प्रयोग गर्ने मानसिकताबाट हामी सम्बद्ध धार्मिक समुदाय उच्च-सतर्कतासाथ सहिष्णुतापूर्वक अगाडि बढौं, परिणामतः राष्ट्रमा विगतदेखिको धार्मिक सहिष्णुता, समभाव एवं भातृत्वलाई निरन्तरता दिँदै जानसकिने हुन्छ, धार्मिक अधिकारलाई सुनिश्चित गराउन सकिने हुन्छ। अस्तु ॥

भ्रष्टाचार नियन्त्रण र राजश्व चुहावट रोकथामको लागि बुद्धिक्षा

आज देश र समाजको अवस्था नराप्त्रो भएकोमा कसैको असहमति छैन । देश, समाज र विश्वमा जुन किसिमको लूट, हत्या, अराज्जकता, चोरी डकैति, गरीबी, बेरोजगारी बढेको छ, त्यसमा व्यक्तिहस्तको अकुशल कर्म, समाज र राष्ट्रमा भझरहेको भ्रष्टाचार र राजश्व चुहावटले थप विकृति विसंगति आएकोमा शंका छैन ।

देश र समाजमा भ्रष्टाचार र राजश्व चुहावट व्याप्त भझरहेसम्म वाहित विकास हासिल गर्न सक्दैन । आज समाजमा विकासको नाममा जुन प्रचार प्रसार भझरहेको छ त्यो पनि कतै कोही सीमित वर्ग समूहको लागि मात्र भ्रष्टाचार र राजश्व चुहावट गर्ने थप माध्यम मात्र त भझरहेको छैन ? जब सम्पूर्ण वर्ग, समूहको विकासको लागि प्रयास हुँदैन, एकाध व्यक्ति समूहको मात्र फाइदाको लागि भ्रष्टाचार र राजश्व चुहावट गर्ने माध्यम बन्छ भने देश समाजमा गरीबी मंहगी बेरोजगारी बढी, लूट चोरी, हत्या, डकैति बढेकोलाई आश्चर्य मान्नु पर्दछ र ?

आज देश समाजमा भ्रष्टाचार र राजश्व चुहावटको कुरा निकै डरो स्यमा उठने गर्दैछ तर त्यसको समाधानको लागि वार्तविक प्रयास व्यक्तिहस्तलाई चाहिने नैतिकता, सदाचारको शिक्षाको र सो शिक्षा सरकारी क्षेत्रबाट दिने गरेको आभाष पाइँदैन ।

अखियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ मा परिभाषा दिएबमोजिम अखियार दुरुपयोग भन्नाले अनुचित कार्य र भ्रष्टाचार निवारण ऐन २०५१ बमोजिम सजाय हुने आपराधिक कार्य हो भनी दिएको छ । ऐन को दफा ३ मा सार्वजनिक पद धारणा गरेको व्यक्तिले जानी जानी वा लापरवाही साथ देहायको कुनै कार्य गरेमा अनुचित कार्य गरेको मानिन्छ भनी उल्लेख गरेको छ ।

- क) आफ्नो अधिकारभित्रको कुनै काम गर्न ईन्कार गरेको वा आफ्नो अधिकार नभएको कुनै काम गरेको ।
- ख) कुनै निर्णय वा आदेश गर्दा बाध्यात्मक स्पले अपनाउनुपर्ने कार्यविधिको पालन नगरेको ।
- ग) आफूलाई प्राप्त अधिकार सम्बन्धित कानून, निर्णय वा आदेश विपरीत अर्क उद्देश्य वा कार्यमा प्रयोग गरेको,

घ) आपूनो तजबिजी अधिकार बदनियत साथ वा स्वेच्छाचारी स्यमा प्रयोग गरेको,

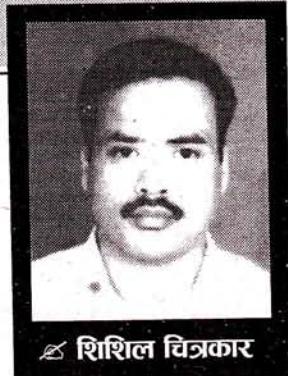
ड) अन्य कार्यालय, अधिकारी वा कर्मचारीको कार्यमा

अनाधिकार बाधा उत्पन्न गरेको वा त्यस्तो कार्यालय, वा कर्मचारीलाई दबाव दिई कुनै अनधिकृत कार्य गराएको,

च) आफूले गर्नुपर्ने कुनै काम नगरी अन्य कार्यालय वा अन्य अधिकारी कहाँ पठाई आफ्नो उत्तरदायित्व पन्छाएको वा,

छ) आफ्नो पदको प्रकृतिअनुसार पालन गर्नुपर्ने कुनै पदीय कर्तव्य पालन नगरेको ।

यसै गरी भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५१ को दफा २ मा भ्रष्टाचार भन्नाले परिच्छेद २ अन्तर्गत सजाय हुने कसुर सम्फन्नु पर्दछ भनी उल्लेख छ । परिच्छेद २ मा भ्रष्टाचारको कसुर र सजायसम्बन्धी व्यवस्थाअन्तर्गत दफा ३ देखि दफा २४ सम्म विभिन्न सजाय र कसुरहस्तो व्यवस्था गरेको छ । यसअन्तर्गत, कमशः रिसवत लिने दिनेलाई सजाय, विना मूल्य वा कम मूल्य वस्तु वा सेवा लिने राष्ट्रसेवकलाई सजाय, दान, दातव्य, उपहार वा चन्दा लिनेलाई सजाय, कमिशन लिनेलाई सजाय, राजश्व चुहावट गर्नेलाई सजाय, गैरकानूनी लाभ वा हानि पुऱ्याउने, बदनियतले काम गर्नेलाई सजाय, गलत लिखत तयार गर्नेलाई सजाय, गलत अनुवाद गर्नेलाई सजाय, सरकारी कागजात सच्याउनेलाई सजाय, सरकारी वा सार्वजनिक संस्थाको कागजात नोक्सानी गर्नेलाई सजाय, प्रश्नपत्रको गोपनियता भंग गर्ने वा परीक्षाको परिणाम फेरबदल गर्नेलाई सजाय, गैरकानूनी व्यापार व्यवसाय गर्नेलाई सजाय, नपाएको ओहदा पाए भन्नेलाई सजाय, भुटो विवरण दिनेलाई सजाय, सार्वजनिक सम्पतिको हानि नोक्सानी गर्नेलाई सजाय,

शिरिल चित्रकार

गैरकानूनी दबाव दिनेलाई सजाय, गलत प्रतिवेदन दिनेलाई सजाय, गैरकानूनी स्पमा सम्पत्ति आर्जन गरेको मानिने, उद्योग गर्नेलाई सजाय (यस ऐन अन्तर्गत सजाय हुने कसुर गर्न उद्योग गर्नेलाई), मतियारलाई सजाय, संगठित संस्थाबाट भएको कसुरमा मुख्य भई काम गर्नेले कसुर गरेको मानिने, थप सजाय भनी विभिन्न कसुर र सजायहरूको उल्लेख गरेको छ ।

आज यी ऐनहरूको कार्यान्वयनको कस्तो स्प छ ? वा यस्तो ऐनको मर्म बुझने दक्ष व्यक्तिहरू, त्यसको परिपालन गर्न जनताहरू छन् वा छैनन् ? देश र समाजको विनाशको हेतु भ्रष्टाचार र राजश्व चुहावट हो भने यस्तो भ्रष्टाचार र राजश्व चुहावटविहिन समाजको सार्थकताको लागि व्यक्तिहरूको कुशलकर्म अभिप्रेरित गराउने शिक्षाको आवश्यकता छ वा छैन ? समाजमा पूर्णतया भ्रष्टाचार र राजश्व चुहावटविहिन हुननसक्नु एकातिर छ तर त्यसको प्रयासको लागि देश र समाजले के कस्तो भूमिका निवार्ह गरेको छ वा छैन भनी सोच्नु आज प्रत्येक सचेत नागरिकहरूको कर्तव्य हो की होइन ?

यसै सन्दर्भमा अर्को एउटा ऐनको पनि उल्लेख गर्नु सान्दर्भिक ठान्छु । सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४ मा प्रशासनिक कार्य सञ्चालनका आधारमा मुलुकमा सुशासन कायम गर्नका लागि यस ऐन वा अन्य प्रचलित कानूनबमोजिस प्रशासनिक कार्य सम्पादन गर्दा त्यस्तो कार्य सम्पादन गर्ने पदाधिकारीले संविधान तथा अन्य प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भएका कुराहरूको अतिरिक्त देहायका आधारमा कार्य सम्पादन गर्नु पर्नेछ ।

- क) राष्ट्र र जनताको बृहतर हित,
- ख) समन्वय र समावेशीकरण
- ग) कानूनको शासन,
- घ) मानवअधिकारको प्रत्याभूति,
- ङ) पारदर्शिता, वस्तुनिष्ठता, जवाफदेहिता तथा इमान्दारिता,
- च) आर्थिक अनुशासन, भ्रष्टाचारमुक्त, चुस्त र जनमुखी प्रशासन,
- छ) प्रशासन संयन्त्रको तटस्थता तथा निष्पक्षता,
- ज) प्रशासनिक संयन्त्रमा र निर्णयमा सर्वसाधारणको पहुँच,
- झ) विकेन्द्रीकरण तथा अधिकार निष्पेषण,
- ज) जनसहभागिता तथा स्थानीय श्रोतको अधिकतम उपयोग आज देशको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दा देशमा कागजी राम्रो ऐन कानूनको त कमी महशुस हुँदैन तर पनि देशको यो भयावह अवस्था आउनुमा व्यक्तिहरूको कर्म जिम्मेवार मान्ने की नमान्ने ? देशमा जस्तोसुकै राम्रो संविधान, ऐन, कानून, नियम भएपनि देश समाजले तबसम्म विकास गर्न

सक्दैनन् जबसम्म त्यसको मर्म बुझ्ने बहुसंख्यक जनता हुँदैनन् तथा सरकारी, गैरसरकारी, निजी क्षेत्रले त्यसलाई सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गर्दैन ।

यस सन्दर्भमा धम्मपदको (३०८) एउटा श्लोक राज्ञु सान्दर्भिक ठान्छु ।

सेयो अयोगुलो भुत्तो— तत्त्वे अग्निसिख'पमो ।

यज्वे भुज्जेय्य दुस्सीलो —रक्षिण्ड असञ्जतो ॥

अर्थः दुःशील दुराचारी भएर राष्ट्रपिण्ड खाएर बस्तुभन्दा रातो डमिएको फलामको डल्लो खानु नै उत्तम हुन्छ ।

आज देश समाजको भयावह अवस्थामा व्यक्तिहरूको अकुशल कर्मले नै गर्दा भएका हुन् वा होइनन् ? यदि देश र समाजको भयावह अवस्था व्यक्तिहरूको अकुशल कर्म तथा सोचले नै आएको र राम्रो अवस्था बनाउनको लागि पनि व्यक्तिहरूको कुशल कर्म नै अपरिहार्य छ । यहाँनिर पुनः धम्मपदको दुइवटा श्लोक (कमशः १ र २) स्मरणीय, मननीय र वन्दनीय छ ।

मनोपुब्जमा धम्मा —मनोसेष्टा मनोमया ।

मनसा चे पदुड्ने भासति वा करोति वा ततो न दुक्ख मन्वेति चक्क'व वहतो पद ॥

अर्थः जुनसुकै अवस्थामा पनि मन पहिला जाने भएकोले मन नै मुख्य हो, मन नै सबै ठाउँमा व्याप्त भएर बसेको छ । नराम्रो नियत (मन) ले कुरा वा काम गर्ने व्यक्तिको पछाडि, गाडा तान्ने साँढेको पछाडि गहुँगो पाँग्रा घुमेर आए जस्तै दुःख पछाडि आउँछ ।

मनोपुब्जमा धम्मा —मनोसेष्टा मनोमया ।

मनसा चे पसन्नेन —भासति वा करोति वा ततो न सुखमन्वेति— छायांव अनपायिनी ॥

अर्थः जुन सुकै अवस्थामा पनि मन पहिला जाने भएकोले मन नै मुख्य हो, मन नै सबै ठाउँमा व्याप्त भएर बसेको छ । राम्रो नियत (मन) ले कुरा वा काम गर्ने व्यक्तिको पछाडि, आफूसँगै आउने छाँया जस्तै सुख पछिपछि आउंछ । (साभार भिक्षु अमृतानन्द, धम्मपद, पाली नेपाल भाषा) ।

आज र देश समाजको विकाराल आउनुमा व्यक्तिहरूको नराम्रो नियतले गरेको काम नै जिम्मेवार छ भने त्यसको उपायकोलागि अबउप्रात्त राम्रो नियतले काम गर्नु आवश्यक छ । अर्को शब्दमा भन्नुपर्दा भ्रष्टाचार र राजश्व चुहावटको रोकथामद्वारा देश र समाजको विकासको लागि बुद्धशिक्षा दिनु आजको आवश्यकता हो ।

सबैको कल्याण, मंगल, भलो होस् ।

विद्या र अविद्या

यथार्थ सत्य थाहा न पाउनु नै अविद्या हो । यथार्थ सत्य थाहा पाउनु, जान्नु बुझनु नै विद्या हो ।

हामी सँही रूपले यथार्थता जान्दैनौ । मिथ्या दृष्टिले पूर्वाग्रहयुक्त भई, इन्द्रियहस्को वशमा परेर हेँ, अनि सुख हुन्छ अनी ठानेर काय मन र वचनद्वारा कर्महस्त गर्दै, काम, कोध, लोभ, राग, द्वेष, मोह, मान, मात्सर्य आदिको कारण संस्कारहरू निर्माण गरी संसार चक्रमा दौडी रहन्छौ, अनेक प्रकारका दुःखहरू भोगेर । कति दुःख त अविद्याको कारण शुरुमा अमृत समान लाग्छ, तर जब कुर्कर्महस्को फल पाक्न थाल्छ, तब मात्र आफुलाई जलाउने दुःखलाई देख्छ । तर आश्चर्य, फेरि पनि इन्द्रिय सुख, विषय वासनामै टाँसिएर सुखको इच्छाले पुरानो दुःखको दौड नै शुरू गर्दै ।

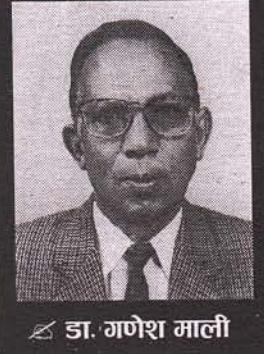
मनपर्दो, मज्जा लाग्दो चीजहरू संसारमा धेरै हुन्छन्, यस्को पछाडि तृष्णाले काम गरिरहेको हुन्छ । यस्तै मनपर्दो मज्जा लाग्दोलाई दुःखको कारण हो भनी न जान्नु अविद्या हो भने मज्जा लाग्नुलाई नै सुखको कारण भनी सम्भन्नु पनि अविद्याको कारणले नै हो ।

यसरी नै सारा संसारमा सुखको लागि धन, मान, लाभ, यश आदिको लागि दौडधूप गर्नहरू सबै नै अविद्याको वशमा परेका छन् । मारका वशमा परेका छन् । त्यसैले भनिन्छ, लाभ सत्कारको बाटो अर्कै, निर्वाणको बाटो अर्कै छ । निर्वाण तिर लैजाने दान, शील, भावना आदि कार्यलाई शुभ सुखहुने कारण राम्रो आचरण भनी नजान्नु अविद्या हो भने यस्ता कार्यलाई नै दुःखको कारण अनर्थकर आचरण भनी सम्भन्नु पनि अविद्या नै हो ।

यसरी अविद्याले दुख सत्य, दुःख समुदय सत्य, दुःख निरोध सत्य, दुःख निरोध गामिनी मार्गसत्य, यी चारआर्य सत्यलाई विलकुल नजान्ने गरिकन वा गलत सम्भिन्ने गरिकन पनि छोपेको हुन्छ ।

यसरी अविद्या र तृष्णाको धुरीमा राग, द्वेष, मोहको धुरीमा हामी यस संसारचक्र घुमिरहेका छौं । यस संसार

चक्रलाई यथार्थ बुझेर चार आर्यसत्यलाई यथार्थ सम्यक् दृष्टिले देखेर शील, समाधि, प्रज्ञायुक्त मार्ग सत्यमा लागेर दुःखबाट छुटकारा पाउन सकिन्छ अर्थात अविद्याबाट विद्यातिर लाग्न सकिन्छ ।

डा. गणेश माली

दुःख सत्य अर्थात दुःख बारेको यथार्थता नजान्नु अविद्या हो भने दुःखबाट निरोध छुटकारा हुनसक्छ भनी नजान्नु पनि अविद्या नै हो । त्यस्तै दुःखबाट छुटकारा हुने मार्ग पनि छ, त्यो मार्ग यथार्थमा थाहा नपाउनु नजान्नु पनि अविद्या नै हो । कारण कार्य परम्परा अनुसार नै सम्पूर्ण दुःख विलकुल शान्त हुन गई पुग्ने निर्वाणको स्थितिलाई नजान्नु अविद्या हो भने सम्पूर्ण दुःख शमन हुने त्यस निर्वाणलाई नै अशुभ नराम्रो भनी ठान्नु पनि अविद्या नै हो ।

लिस:

गुब्ले जिके थथे न्यंगु दु
भन्ते । थप्च छायजक हाँ
भ्या: हे नं सुख मदयेक
दुःखया दुःख जक थन ?

लुमं जितः आः तक नं
न्यंगु न्ह्यसः करुणा वंक
थयांच्वंगु दु हुनुनुनु
जिगु न्हायपनय वैगु सः

- भिक्षु सुशील

मानिस ठूलो दिलले हुन्छ जातले हुँदैन

यस्ता धेरै व्यक्तिहरू छन् जो जातपातमा भेदभाव गर्छन् । तल्लो जातलाई घृणा गर्छन् । ती व्यक्तिहरूमध्ये हिलोमा कमल फुली हिलोबाट अलग्ग रहेकै अलग्ग रहनुभएका भगवान् बुद्धले कर्मले नै मानिस ठूलो सानो हुन्छ भनेर भन्नुभयो, जातले होइन । त्यस्तै महाकवि लक्ष्मीप्रसाद देवकोटाले पनि मानिस जातलेभन्दा दिलले ठूलो सानो हुने कुरा व्यक्त गर्नुभयो । यस सन्दर्भमा एउटा बुद्धकालीन घटनालाई संक्षिप्तमा प्रस्तुत गर्न चाहन्छु । जुन घटना मजिभमनिकाय मजिभमपन्नासको पाँचौ ब्राह्मणवग्गमा एसुकारी सुत्तमा आएको घटना हो ।

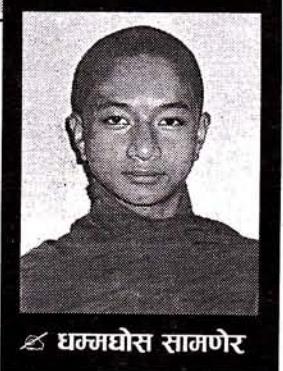
एकदिन एसुकारी ब्राह्मण भगवान् बुद्धसमक्ष आई भलाकुसारी गरेपश्चात् त्यस्ताका समाजमा मानिसहरूमा चारप्रकाका धारणाहरू रहेको कुरा व्यक्त गरे । ती यस प्रकारका छन् ।

- (क) चारै वर्णका व्यक्तिहरूले ब्राह्मणहरूको सेवा गर्नुपर्छ ।
- (ख) वैश्य र शुद्रहरूले क्षेत्रीहरूको सेवा गर्नुपर्छ ।
- (ग) शुद्रहरूले वैश्यहरूको सेवा गर्नुपर्छ ।
- (घ) शुद्रहरूले नै शुद्रहरूको सेवा गर्नुपर्छ (माथिल्लो तहकाले तल्लो तहकालाई सेवा गर्नु) हुँदैन ।

त्यसपछि यस विषयमा भगवान् बुद्धको विचार बुझ्न चाहे । धर्मलाई र सत्यलाई देखाइदिने भगवान् बुद्धको तरिका भिन्नै थियो । अतः उहाँले सोधनुभयो कि ती ब्राह्मणहरूको यस प्रज्ञप्तिलाई सबैले स्वीकार गर्छ कि गर्दैन ? ब्राह्मणले स्वीकार गर्दैन भनेर उत्तर दियो । तब शास्ताले भन्नुभयो यो कुरा ती ब्राह्मणहरू आफैले प्रज्ञप्त गरिराखेका कुराहरू हुन् । जस्तै मासु नखानेहरूलाई जबर्जस्ति मासु खाइ फेरि त्यस्को पैसा तिराउनु सरी हो । उहाँले यस्तो भन्नुभएन कि सेवा गर्नुपर्छ फेरि त्यस्तो पनि भन्नु भएन कि सेवा नगर । अपितु उहाँले भन्नुभयो यदि सेवा गर्दाखेरि राम्रो हुन्छ भलो हुन्छ भने सेवा गर्नु यदि नराम्रो हुन्छ कुभलो हुन्छ भने सेवा नगर्नु ।

फेरि उहाँले भन्नुभयो कि म ठूलो कूलको, ठूलो वर्णको अथवा मसंग अल्याख सम्पत्ति छ भनेर भन्नु मूर्खतापूर्ण छ । त्यो नमिल्ले कुरा हो । राम्रो वा नराम्रो

हुने भनेको ठूलो वा सानो कूल वा धेरै धनसम्पत्ति भएतापनि, उच्च कूलको भएतापनि, ठूलो वर्णको भएतापनि त्यसले राम्रो पनि काम गर्न सक्छ र नराम्रो पनि ।

धर्मशिश सामानेर

त्यसपछि फेरि एसुकारी ब्राह्मणले त्यसबेला ब्राह्मणहरूले प्रज्ञप्त गरिराखेका चारवटा सम्पत्तिका बोरमा भगवान् बुद्धको विचार बुझ्न चाहे । ती यस प्रकारका छन् ।

- (१) ब्राह्मणहरूको राम्रो सम्पत्ति भनेको भिक्षाचरण गर्नु हो ।
- (२) क्षेत्रीहरूको राम्रो सम्पत्ति भनेको धनुषवाण सम्भाल्नु हो ।
- (३) वैश्यहरूको धन भनेको खेतीपाती र पशुपालन व्यवसाय हो ।

- (४) शुद्रहरूको धन भनेको घाँस काट्ने र भारी बोक्ने हो ।

यी चारै वर्णकाहरूले आफ्नो सम्पत्तिलाई हेला गरी अनुचित काम गर्नुहुँदैन । यस विषयमा तपाईं गौतमको विचार के छ ?

उहाँ शास्ताले यी सब सेवा गराउनुका लागि उनीहरू आफैले नै बनाइराखेको कुरा मात्रै हो भन्नु हुँदै आज्ञा हुनु भयो कि "मैले उत्तम भैराखेको धर्मलाई प्रज्ञप्त गरे । यो नै मानिसहरूका लागि राम्रो सम्पत्ति हो । मानिसहरूले जुन ब्राह्मण, क्षेत्री, वैश्य र शुद्र भनिराखेको हो ती त्यही कूलहरूबाट नै उत्पन्न भएको हो ।" यस्ति भन्नुभएपछि भगवान्ले जुनसुकै वर्णबाट प्रव्रजित हुन आएतापनि यदि तथागतले प्रकाश गर्नुभएको धर्मविनयअनुसार बसेर नराम्रो काम गरेन भने जोसुकैले पनि उत्तम भैराखेको धर्म प्राप्त गरिलिन सक्नेछ, "ल हो कि हौइन ?" भनी ब्राह्मणलाई नै प्रतिप्रश्न गर्नुभयो ।

त्यो कुरालाई ब्राह्मणले पनि सहर्ष स्वीकार्नु भयो कि चारवटा नै मैत्रीचित्त राखी ती त्यस ठाउँमा पुन सक्नेछन् । जसरी अन्धाहरूले नै जीउमा बेस्सरी मैलो माथि माथि नुहाउन सक्छ, त्यस्तै आगे बाल सक्छ ।

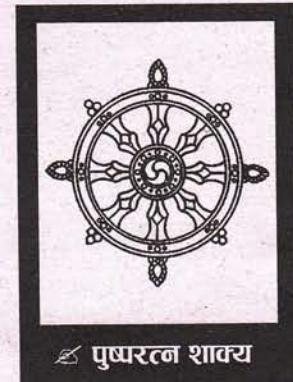
त्यसपछि त्यस ब्राह्मणले त्यस धर्मदेशना सुनी प्रसन्न भई प्रशंसा गरेर जीवनभर त्रिरत्नको शरणमा जाने प्रतिज्ञा गरी उपासकत्व ग्रहण गर्नुभयो । यसरी त्यस ब्राह्मणको जिज्ञासालाई भगवान् बुद्धले दिनको धाम सरी छर्लैंग पार्नुभयो ।

हामी सबै मानिसहरूको रगत कालै हुन्छ । साथै हामी सबै यसै पृथ्वीका बासिन्दा हौं । त्यसैले हामीहरूले जातपातमा छुवाछूटको व्यवहार गर्नुहुँदैन । त्यस्तै भगवान् बुद्धले वसल सुत्तमा पनि मानिस कर्मले गर्दा नै चण्डाल

र कर्मले गर्दा नै ब्राह्मण हुन्छ, जातले कोही पनि ब्राह्मण वा चण्डाल नहुने कुरा व्यक्त गर्नुभयो । त्यसैले शिक्षा, कर्तव्य, जिम्मेवारीले नै मानिस ठूलो सानो हुन्छ भन्ने कुरा स्पष्ट छ । हाम्रो देशमा अझै पनि जातपात छुवाछूट प्रथा कायमै रहेको छ । तर हामीले के बुझनु पर्छ भन्दा राम्रो शिक्षादीक्षा र सद्गुणको संत्वंगत पाएमा सबै राम्रो बन्न सकछ । त्यसैले एक जातले अर्को जातिलाई पूर्वग्रह नराखी स्वस्थ तथा सभ्य जीवन जिई नेपालको विकास र उन्नतिलाई वृद्धि गरौ । ◊

ज्ञान मार्गतिर अगाडि बढनु पर्छ

आँखाले देख्छ दृश्यरूप राम्रो वा नराम्रो
कानले सुन्दछ शब्द मीठो वा नमीठो
नाकले सुंधछ गन्ध सुगन्ध वा दूर्गन्ध
जिब्रोले लिन्छ रस स्वाद तीतो, नुनिलो, गुलियो
छालाले गर्छ स्पर्श चिप्लो, खस्सो, तातो, चीसो
ज्ञानेन्द्रीयले गर्ने यी काममा जब मनले साथ दिन्छ
तब व्यक्तिको चेतनाले भोग पार्छ अन्यथा गर्दैन ।
चेतनाले ठीक भोग गन्यो वा बेठीक ?

पुष्परत्न शाखा

ज्ञानेन्द्रीयले तृष्णा उत्पन्न गर्छ, अज्ञानताले प्राप्तिका लागि
तृष्णास्थी राग, द्वेष, मोह तृप्त नभए हुन्छ क्लेश उत्पन्न
क्लेशले संस्कार, भ्रान्त मनोकामना, धारणा, स्मरणको अविवेकी संसार देखाउँछ ।
मानिस स्वार्थ हुँदै आफू परिवार र समाजलाई दुःखी हुने व्यवहार गर्न थाल्छ ।
अन्तत्वगत्वा सिर्जनाको बाटो छोडेर युद्ध, हिसा, अशान्तिको बाटो रोज्दछ ।

ज्ञानेन्द्रीयको कामले समस्या उत्पन्न गर्छ भने मनले बुद्धि विवेकको उपयोग गरेर
पत्ता लगाउँदछ समस्याको कारण र समाधानको उपाय ।
ज्ञानेन्द्रीयले वस्तुको अनुभव गराउँदछ त्यो ठीक हो उपाय ।
मनको स्तरले विश्लेषण गर्दै ज्ञानको सीमालाई बढाउनु पर्छ ।
बुद्धि विवेकको अधिनमा मनलाई राखी सदाचारी बनाउँदै बृद्धिज्ञानको द्वारसम्म पुन्याउनुपर्छ
त्यसपछि बुद्धत्वको मार्गतिर अगाडि बढनु पर्छ ।

भगवान् बुद्ध

चार असंख्य कल्प लक्ष्य वर्षहरूमा बोधिसत्त्वको रूपमा जन्म लिई आफूले पूरा गर्दै आएको दशपारमिता धर्मलाई एक अटूटरूप दिई आफ्नो धन, सम्पत्ति, परिवार आदि सबै त्यागी सन्यासीको रूप धारण गरेर अति नै दुःखकष्ट गरी बुद्धत्व प्राप्त गरेर त्यसको अनुसरण गर्न सिकाउने जो-कोहीलाई पनि बुद्ध भनिन्छ । अर्को भाषामा भन्नुपर्दा जन्म, रोगी, वृद्ध र मरण यी चार प्रकारका सांसारिक भवचकबाट पर्न आउने दुःख, दुःखको कारण, त्यस दुःखको निरोध र त्यही दुःखको निरोधको मार्ग खोजी त्यसबाट मुक्त हुने कुराको जानकारी दिई त्यसलाई अनुसरण गर्न सिकाउनेलाई बुद्ध भनिन्छ ।

बुद्ध जो-कोही मानिसहरू पनि बन्न सक्छन् । बुद्ध बन्नको निमित्त हामीले दशपारमितालाई पूरा गर्नुपर्छ । दशपारमितालाई पूरा गर्न चार असंख्य वर्षहरूमा कुनै कुशल कार्यहरू गर्नुपर्दछ । बुद्ध हुनका लागि हामीलाई बुद्ध गुणको पनि आवश्यकता पर्नसक्छ । ती ९ ओटा बुद्ध गुणहरू यस प्रकारका छन् :

इतिपि सो भगवा अरहं, सम्मासम्बुद्धो, विज्ञाचरणसम्पन्नो, सुगतो, लोकविद्, अनुत्तरो, पुरिसदम्मसारथी, सत्था देवमनुस्सानं, बुद्धो भगवा'ति ।

अतः वहाँ भगवान् अर्हत् सम्यक्सम्बुद्ध विद्या र सु-आचरणले सम्पन्न, सुगत, लोकविज्ञ, पुरुषहरलाई दमन गर्ने एक असल सारथी, देवतामनुष्ठहरूको शास्ता बुद्ध भगवान् हुनुभएको थियो ।

यी ९ ओटा बुद्ध-गुणहरूले सम्पन्न भएमा पनि हामी त्यस व्यक्तिलाई बुद्ध भन्न सक्दछौं ।

एकदिन गौतम बुद्ध आराम गरिरहनुभएको बेला एकजना हुँ हुँ मात्र गरिरहने ब्राह्मण आएर बुद्ध कसलाई भनिन्छ भनेर प्रश्न गर्दा उहाँले गाथा भन्नुभएको थियो :

अभिज्ञय अभिज्ञातं, भवितव्येन्ति भावित

पहातब्बं पहीनस्मि तस्मा बुद्धोस्मि ब्राह्मण ।

अतः प्राप्त गर्नुपर्ने कुराहरू प्राप्त गरिसकें, बुझनु पर्ने कुराहरू बुझिसकैं र प्रहिण गर्नुपर्ने कुराहरू प्रहिण

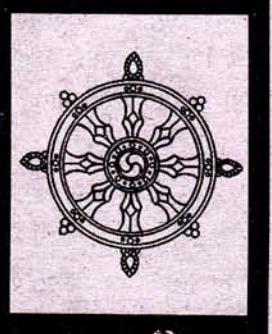
गरिसकें । त्यसैले मलाई बुद्ध भनिएको हो ब्राह्मण ।

यति भनिसकेपछि त्यस ब्राह्मणले बुद्धलाई स्तुति गरी आफू पनि त्यस्तै बन्नु भनी सरासर गयो । यस बुद्धवाणीले उसको मनलाई प्रभावित पारेकाले उसले त्यसो भनेको थियो ।

सिद्धार्थ गौतम छोटो परिचय यस प्रकार रहेको छ ।

आजभन्दा करिब २६५० वर्षअगाडि अहिलेको जस्तो छुट्टाछुट्टै राज्यहरू थिएन । एउटा महादेश जम्बुद्विप मात्र थियो । यस महादेशमा सोह्र राज्यहरू थिए । त्यसमध्ये कोशल राज्यमा शाक्यवंशीय राजा शुद्धोधन र उनकी रानी महामायादेवीले राज्य गर्ने गर्दथे । त्यस देशको राजधानीको नाम कपिलवस्तु थियो । राजा र रानीको बैवाहिक जीवन बाँधिएको धेरै वर्षसम्म पनि कुनै सन्तान हुन सकेको थिएन । एकदिन रानी आफ्नो खोपीमा आराम गरिरहेको बेलामा एउटा अन्नौठो सपना देखिन् । त्यस सपनामा एउटा सेतो हात्तीले आफ्नो सुँडमा कलस र कमलको फूल च्यापि आफूलाई तीन पल्ट परिकमा गरी आफ्नो दाहिने काखीबाट भित्र छिन्यो ।

यो सपनाअनुसार ब्राह्मणहरूले एउटा अत्यन्त मान्य पुत्ररत्नले बास गरेको कुरा सुनाए । यस दिन आषाढ पूर्णिमाको दिन थियो । त्यस दिन रानी गर्भवती भइन् । त्यसको ठीक दश महिनामा रानीले आफ्नो माइत देवदह जाने विचार गरिन् । अनेक लावालस्करका साथ रानी आफ्नो माइत जान भनेर निस्किन् । रातको प्रहरमा लुम्बिनी बगैँचाले उनलाई आकर्षित तुल्यायो र उनी एकछिन त्यहाँ घुम्न निस्किन् । त्यहाँ घुम्न निस्केपछि उनलाई प्रसव वेदना भयो र एउटा बत्तिस लक्षणले युक्त पुत्ररत्नलाई जन्म दिइन् । त्यति नै बेला अरु ८ कुराहरूको पनि उत्पत्ति भयो । जुन यस प्रकारका छन्- बोधिवृक्ष,

पवन कंडेल

छन्दक सारथी, देवदत्त, धनले निपूर्ण चार घडाहरु, आनन्द, यशोधरादेवी, मंगल हाती र कन्थक घोडा । उनले जन्म लिने बित्तिकै उभिई दश दिशातिर हेरे र आफू जस्तो कोही नभेटे पछि आफू नै अग्रपुरुष हुँ भनी सिंहनाद गरे ।

त्यसपछि उनी कमशः बढ्दै गए र सबै कुराहरमा पारांगत हुँदै गए । पाँचौ दिनको दिनमा उनको नामाकरण गर्नको लागि १०८ ब्राह्मणहरु आए र उनको नाम सिद्धार्थ भनी राखे । कौण्डन्य नामका एक जना कान्छो ब्राह्मणले सिद्धार्थपछि संसारकै शास्ता हुने कुरा भविष्यवाणी गरे । कपिलवस्तु नगरमा रहेको दरबारमा हुर्किरहेको सिद्धार्थ कुमार ढूलो हुँदै गए । त्यस ठाउँको चलन के थियो भने हरेक पूर्णिमाको रातमा मानिसहरूको आवतजावत हुने गर्दथ्यो । यसैगरी एक दिन सिद्धार्थ गौतम पनि आफ्नो बुवासँग अनुमति मागेर बजार परिकमा गर्न जाने निधो गरे । जब उनी हिड्दै थिए तब उनले एकजना बुढो मानिसलाई देखे, अर्को पल्ट एक रोगीलाई देखे र त्यसपछि मुर्दालाई देखे । यस कुराले उनलाई अति नै मर्माहित तुल्यायो र उनले यही कुराको बारेमा सोचिरहे । उनको विवाह यसअघि नै यशोधरादेवीसँग भइसकेको थियो र एक पुत्ररत्न पनि लाभ भइसकेको थियो ।

त्यसो भएतापनि उनलाई आफ्नो परिवारले रोक्न सकेन र एक रातमा उनी आफ्नो घोडा कन्थक र सारथी छन्दकसँग ३/४ योजन टाढा नैरञ्जना नदीमा भागेर गए । त्यस बेला आषाढ पूर्णिमाको दिन थियो । र उनी २९ वर्ष लागेका थिए । यसैबीच उनले आफ्नो केश काटी प्रव्रजित भए ।

प्रव्रजित भएको छ वर्षसम्म उनले दुष्करचर्या गरे तर त्यसबाट उनलाई कुनै ज्ञान हासिल हुन सकेन र अन्त्यमा उनले मध्यम मार्ग अपनाए जसबाट उनलाई बुद्धत्व प्राप्त भयो । त्यसबेला उनी ३५ वर्ष पुगेका थिए । त्यसपछि उनले आफूले प्राप्त गरेको धर्म प्रचारप्रसार गर्न थाले र आफ्नो संघ बनाए । ४५ वर्षसम्म उनले लोकको हितको लागि धर्मदेशना गरे । त्यसपछि जब उनी ८० वर्षको भए तब उनले महापरिनिर्वाण प्राप्त गरे जुन वैशाख पूर्णिमाकै दिन थियो ।

यसरी सिद्धार्थ गौतमले यस धर्तीमा जन्म लिएर बुद्धत्व प्राप्त गरी दुःखको कारण खोजे । बुद्धशासनले पनि यस कुरालाई प्रष्ट पार्न सकदछ । त्यसैले हामीले बुद्धलाई राम्ररी चिनी उहाँको उपदेशहरूको पालना गर्दै दुःखबाट मुक्त हुन सक्दछौं ।

बुद्धको भनाईअनुसार फेरि फेरि जन्म लिनु पनि एक किसिमको दुःख हो । यसबाट मुक्त हुनको लागि बुद्धले त्यस शरीरस्थी घर बनाउनेलाई देखेर उहाँको ज्यावलहरु भाँची आफ्नो एउटा छुटै मार्ग बनाउनुभयो, जुन मार्गअनुसार हामी गएमा अवश्य पनि दुःखबाट मुक्त हुन सकिन्छ ।

Take away you want

Rabindra Bahadur Shahi

Show your strength
Outstretch your eyes
Maltreat the way of success
Malign can be weariless
Send some of hussy
Send the way of risky
Try to make my life
As dark side of moon
You can manly send
The sentimental tune
Overlay my mind with
The seeds of dark
Throw thorns with poison
And throw the seeds of foil
Arrive with glair
I just show my own
Flair
As I adore the way you
Choose
Sorry for the debt
That you had given
As I can't fulfill your debt
For that you can take
Me away
To adore the way of reality
Will never stray

Maitri School

Class X

बुद्धधर्म र मानव-जीवन

आजभन्दा लगभग २६०० वर्षअगाडि बुद्धधर्मको प्रतिपादन भएको थियो । मानव वर्गले भोगिरहेको दुःखको विषयलाई लिएर सिद्धार्थ गौतमले गरेको राजदरबार त्याग र कडा अध्ययन अनुसन्धानको फलस्वरूप बुद्धधर्मको सुरुवात भएको हो । सांसारिक दुःखबाट मुक्त हुन चाहिने एक महत्वपूर्ण धर्मको रूपमा बुद्धधर्म रहेको छ । मानव जातिकै हित र कल्याणको लागि देशना भएको यस बुद्धधर्मलाई मानवधर्म पनि भनिन्छ ।

बुद्धधर्मको इतिहासलाई पल्टाएर हेर्दा सिद्धार्थ गौतमले बृद्ध, रोगी, मृतक देखेपछि उनी स्वयम् यी दुःख भोग्नुपर्छ भनी जानी यसबाट मुक्त हुने उपाय खोजन महाभिनिष्ठमण गरे । ६ वर्षसम्म कडा अध्ययन गरेपछि उनले पीपलको मुनि बौद्धिज्ञान प्राप्त गरे । यसरी प्राप्त भएको ज्ञानलाई उनले आफूमा मात्र सीमित नराखी सम्पूर्ण मानव जातिमै प्रसार गरे । गौतम बुद्धले आफ्नो शासनमा प्रथम संघ स्थापना गरेपछि साठी जना भिक्षुलाई सम्बोधन गर्दै निम्न गाथा आज्ञा गर्नुभयो :

चरथ भिक्खवे चारिकं, बहुजन हिताय बहुजन सुखाय

अर्थात् धेरै जनाको हित र सुखको लागि धर्म प्रचारप्रसार गर्नु । यो गाथा भगवान बुद्धले सारा मानवको लागि देशना गर्नुभयो । यस अनुसार बुद्धधर्म मानव वर्गको लागि अत्यावश्यक धर्मको रूपमा रहेको देखिन्छ ।

लोभ, द्वेष, मोह आदि क्लेशबाट मुक्त भई आध्यात्मिक शुद्धिकरण गर्नु नै वास्तविक सुख अथवा निर्वाण हो । संसारगत रूपमा मानव जातिले भोगिरहेको दुःखबाट मुक्त भई यही वास्तविक सुख प्राप्तिका लागि चाहिने धर्मको रूपमा बुद्धधर्मलाई चिनिन्छ । यस धर्ममा मानवले खोजिरहेको वास्तविक सुख कसरी पाउन सकिन्छ भनी सिकाइएको छ । बुद्धधर्मको मूल उद्देश्यलाई वहाँ भगवान बुद्धकै वचनबाट यसरी प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

**सब्ब पापस्स अकरणं कुसलस्स उपसम्पदा
सचित्तं परियोदपनं एतं बुद्धानुसासनं ॥**

अर्थात् कुनै किसिमको पाप कर्म नगर्नु, कुशल कर्म गर्नु, आफ्नो मनलाई आफ्नो वशमा लिनु । यही बुद्धको उपदेश हो । यसरी बुद्धले मानिसलाई के गर्नु हुन्छ र के गर्नु हुँदैन भनेर मानवकै लागि यो धर्मको देशना गर्नुभयो । यही कारण बुद्धधर्म र मानव जीवनबीच घनिष्ठ सम्बन्ध रहेको छ ।

मानव वर्ग आज बुद्धका उपदेशहस्ताट टाढिएका कारण उनीहस्तीच हिसात्मक र अस्वच्छ वातावरण सृजना भएको छ । यसलाई कुनै किसिमबाट रोक्न सकिदैन । तर यदि मानिसहस्ते बुद्धका उपदेशहस्ताई आफ्नो व्यावहारिक जीवनमा उतारे भने

उनीहस्तो जीवन शान्तिमय, सुखमय र विकसित हुन्छ । यो कुरामा कुनै शंका छैन । मानव जीवनसँग सम्बन्धित यो बुद्धधर्म आधुनिक विज्ञानसँग पनि त्यतिकै समान रहेको छ । सर एडविन् आर्नोल्डले पनि भनेका छन् बुद्धधर्म र आधुनिक विज्ञानबीच मात्र निकटम बौद्धिक सम्बन्ध विद्यमान छ । आधुनिक विज्ञानले मानव जीवनलाई विकसित गर्ने हुनाले यी तीनैबीच गहिरो सम्बन्ध पहिलेदेखि नै कायम छ ।

बुद्धधर्म उल्लेखित बुद्धका सिद्धान्तहरू चतुर्आर्य सत्य, त्रिलक्षण, पुनर्भव, कर्म आदि हुन् । मानव जीवनलाई सार्थक बनाउन यी सिद्धान्तहरू अत्यावश्यक तत्त्वहरू हुन् । ती सिद्धान्तहस्ता सबैन्दा महत्वपूर्ण चतुर्आर्य सत्य हो । चतुर्आर्य सत्य भनेको विश्वको मुख्य चार सत्य हुन् । प्रथम सत्य यो हो कि संसारमा जबसम्म प्राणीहरू रहन्छन्, तबसम्म दुःख रहन्छ । दोस्रो सत्य हो कि सबै दुःखको कारण हुन्छ । तेस्रो सत्य हो कि त्यस दुःखबाट मुक्त हुने अवस्था हुन्छ । चौथो र अन्तिम सत्य हो कि त्यस दुःखको निवारण गर्ने उपाय हुन्छ । उदाहरणको लागि जब हामीलाई काँडाले बिभूष, तब त्यो हाम्रो दुःख हुन्छ । हाम्रो त्यस दुःखको कारण त्यो काँडा हो । त्यो काँडा निकाल्ने उपाय सियो, चिन्ता आदिले निकाल्ने हो । त्यसैले बुद्ध धर्मले मानवलाई दुःखको परिचय र त्यसबाट मुक्त हुने उपाय दिएको छ ।

तसर्थ बुद्ध एक महामानव भएर सम्पूर्ण मानव जातिको लागि देशना गर्नुभएको यस बुद्धधर्मलाई मानव वर्गले अपनाउनुपर्छ । मानव जीवन सार्थक पार्न यो धर्म अत्यावश्यक रहेको छ । त्यसैले मानव जाति र बुद्धधर्मबीच छुटाउन नसक्ने घनिष्ठ सम्बन्ध रहेको छ । एकबिना अर्को रहन नसक्ने नंग र मासुको जस्तो सम्बन्ध यिनीहस्तीच छ । मानव वर्गले यस धर्मलाई अपनाएमा अथवा बुद्धद्वारा उपदेशित कुराहरू व्यवहारमा उतार्न सकेमा मानव जीवनले सांस्कृतिक, सामाजिक एवम् विकासको शिखर चुम्न सक्छ भन्ने कुरामा कुनै दुई मत छैन ।

उपासना शाक्य

बुद्ध

यस संसारमा कति धर्महरु आए, कतिले आजसम्म पनि संसारमा स्थान ओगट्न सफल भइरहेका छन् त कति लोप भइसकेका छन् । त्यस्तै आजसम्म टिकिरहेको विश्वको जनसंख्या ठूलो भएको तेस्रो धर्म बुद्धधर्म हो । यस धर्मको प्रतिपादक महामानव गौतम बुद्ध हुनुहुन्छ । त्यस्तै बुद्धधर्म पहिलापहिला अरु बुद्धहरूले पनि संसारमा असत्यको युगमा सत्यको विजयको लागि प्रतिपादन गर्नुभएको थियो ।

आजको भौतिकवादी संसारमा क्षणिक सुखलाई महत्व दिने मानिसहरूका लागि बुद्धधर्म अनुपयोगी हुन जाला । कारण यो धर्म पानीको धारभन्दा उल्टो दिशातिर बहनुजस्तै गान्हो छ । तर पनि यस धर्ममा सत्यता छ विज्ञानसँग मेल खान्छ । अब भौतिक सुख बढी भोगी मानसिक सुख खोज्नेहरूका लागि यस धर्मको महत्व बढ्दो छ । किच्छो बुद्धानं उपादो अर्थात् बुद्धको जन्म दुर्लभ छ । बुद्ध भनेको अवबोध हो । त्यसैले जसले सम्पूर्ण कुराहरूलाई अवबोध गरिसकेको छ उनै बुद्ध हो । बुद्धहरू ३ प्रकारका हुन्छन् । आज हामीलाई उद्धार गर्ने बुद्ध सम्यक्सम्बुद्ध हुनुहुन्छ । सम्यक्सम्बुद्ध पनि ३ प्रकारका हुन्छन् । श्रद्धाधिक, प्रज्ञाधिक र वीर्याधिक । आज संसारमा २८ जना बुद्धहरू उत्पन्न भइसक्नुभएको छ । वहाँ प्रत्येक बुद्धहरूले आफ्नो जीवनकालमा करोडौ देव, मनुष्यहरूको उद्धार गर्नुभएको छ ।

बुद्ध हुनु सजिलो काम होइन । हामी जोकोही बुद्ध हुन सक्छौं यदि हामीमा धैर्य, श्रद्धा, वीर्य, सहनशीलता, क्षमता जस्ता गुणहरू छन् भने । सम्यक्सम्बुद्ध हुनको लागि पहिलेका कुनै बुद्धलाई ८ अंगले पूर्ण भएको बखतमा प्रार्थना गरी पारमिधर्म पूरा गर्नुपर्छ । जस्तो वर्तमान बुद्ध शाक्यमुनि तथागतले दीप्तकर तथागतसामू सुमेध तपस्वी भएको बेला वहाँमा अर्हत् हुनसक्ने क्षमता थियो तर वहाँले

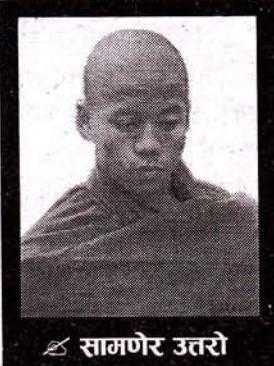
त्यसबेला हातलागिसकेको त्यस उच्च पदलाई पर सार्वे लोकप्रति अनुकम्पा राख्नुभई दीप्तकर तथागतसामू बुद्ध हुन प्रार्थना गर्नुभयो । त्यसपछि त्यही जन्मदेखि नै वहाँले १०

पारमिता, १० उपपारमिता र १० परमत्य पारमिता गुणधर्म पूरा गरी चाँडो बुद्धत्व लाभ गर्ने ४ असंख्य र १ लाख कल्पसम्म पारमिधर्म पूरा गर्नुभई श्रद्धाधिक बुद्धको रूपमा जन्म लिनुभयो । वहाँको पिता शुद्धोधन, माता महामायादेवी हुनुहुन्यो, जसको कोखबाट वहाँ बैशाख पूर्णिमाको दिन नेपालको लुम्बिनी बगैँचामा जन्म लिनुभयो ।

त्यसपछि वहाँले सिद्धार्थ राजकुमार रही संसारका मानिसहरूको दुःख देख्न नसकी २९ वर्षमा गृहत्याग गरी मध्यममार्ग

अपनाएर बुद्ध हुनुभयो । वहाँले बुद्ध हुन कति पटक आँखा दान दिनुभयो, कतिपटक रगत बगाउनुभयो, कतिपटक प्राण समान छोराछोरी दान दिनुभयो । त्यसको लेखाजोखा नै छैन । कुनै व्यक्तिमा भएको गुणलाई देखेर नै हामी उसलाई पुज्दछौं । त्यस्तै बुद्धमा पनि हामीले पुज्न योग्य गुण ९ वटा रहेको छ :

- १) अरह - गुप्त पाप कहिल्यै नगर्ने, राग, द्वेष, मोहबाट मुक्त
- २) सम्मासम्बुद्धो - सबै धर्मलाई राम्रोसँग बुझनुभएको
- ३) विज्ञाचरणसम्पन्नो - ३ विद्या, ८ विद्या र चरण १५ वटाले सम्पन्न
- ४) सुगतो - मृत्युविजयी हुनुभएको
- ५) लोकविद् - सत्त्वलोक, संखारलोक र ओकासलोक ३ लोकका विज्ञ

✓ सामणेर उत्तरा

- ६) अनुत्तरो पुरिसदम्भसारथि - पुरुषहस्ताई दमन गर्न
अनुपम सारथि
- ७) सत्था देवमनुस्सान - देव मनुष्यहस्ता शास्ता
- ८) बुद्धो - सबै कुरामा जान्ने, राम्ररी बोध हुनुभएको
- ९) भगवा - ६ भाग्यले पूर्ण

यसरी तथागतमा यी ९ गुण छन् । वहाँ राग, द्वेष र मोहबाट मुक्त सम्पूर्ण क्लेश नाश गरिसक्नुभएको हुनुहुन्छ, जबकि ब्रह्मा, देवहरु पनि अझै राग, द्वेषमा परिरहेका हुन्छन् । त्यसैले तथागत सम्पूर्ण लोकको गुरु हुनुहुन्छ । भगवान् बुद्ध भनेको न ईश्वर हुन्, न त देवता नै, वहाँ त हिलोबाट उप्रेको कमलको फूलभै शुद्ध, पवित्र, असत्य, भूठा, हिस्क मानिसहस्मन्दा विल्कुल फरक । त्यसैले त हामी वहाँलाई महामानव भन्दछौं । बुद्धले आफू २ घण्टा गर्न आरामबाहेक अरु सम्पूर्ण समय लोककल्याणमै लगाउनुहुन्छ । बुद्धले कहिल्यै वरदान दिनुभएको छैन । वहाँले जे गर्नुहुन्छ सत्यको आडमा गर्नुहुन्छ । त्यसैले वहाँमा अन्धविश्वास, रुढीवादी छैन । वहाँले प्रतिपादन गर्नुभएको धर्म पूर्ण कार्य कारण सिद्धान्तमा आधारित छ ।

जुनबेला लोककल्याण गर्न गलत वाद लिएर धर्मप्रचार गर्नेको बाहुल्यता र पवित्र निर्वाणको बाटो बन्द थियो, त्यसबेला बुद्धले संसारमा लोककल्याणको लागि सम्पूर्ण गलत वादलाई माथ पार्दै पवित्र निर्वाणको ढोका खुल्ला पारिदिनुभयो । पुनः एकपल्ट संसारमा ज्ञानको उदय भयो ।

यस्ता महान् गुणले सम्पन्न, लोक उपकारी, शान्तिको पर्याय बुद्धलाई आज अशान्तिपूर्ण माहौलमा सबैले पुकारीरहेका छन् । अति भौतिक उपभोगले वाक्कदिक्क मानिसहरु चिरशान्तिको लागि बुद्धकै शरणमा पर्छन् । त्यसैले बुद्ध एक लोकउपकारी हुन् भन्दा अत्युक्ति नहोला । वहाँले प्रदर्शन गर्नुभएको निर्वाणको बाटो बुद्धधर्म रहन्जेलसम्म खुल्ला रहने छ । पछि विस्तारै फेरि असत्यले ठाउँ लिँदा त्यो बाटो बन्द भई हामीहरु दुर्गतिमा पर्नेछौं । त्यसकारण हामीसँग अझै समय छ । त्यसको सदुपयोग गर्दै बुद्धले देखाइदिनुभएको बाटोमा लागेर पवित्र निर्वाणपदमा पुग्न चाँडोभन्दा चाँडो प्रयास गरौं । यसैमा हाम्रो कल्याण हुनेछ ।

भवतु सब्ब मंगलं ।

अनागारिका धर्मरक्षिताको देहावसान

नेपालको पहिलो भिक्षु तालिम केन्द्र संघाराम भिक्षु तालिम केन्द्रका एक संस्थापिका अनागारिका धर्मरक्षिता १७ वर्षको उमेरमा देहावसान हुनुभएको छ । क्वा: बहा: मयूजु रत्नमाया शाक्यले करीब २० वर्षअगाडि अनागारिका दीक्षा प्राप्त गर्नुभएको थियो । संघाराम विहारका संरक्षक दाताको रूपमा दिवंगत अनागारिकाले ठूलो योगदान पुऱ्याउदै आउनुभएको थियो । उनको पुण्यस्मृतिमा दानधर्म गरी पुण्य कार्य पनि गरिएको थियो । वि.सं. १९६९ मंसिर १५ गते जन्मिनुभएका दिवंगत अनागारिकाको गत २०६६ जेठ ६ गते निधन भएको थियो ।

त्रिशरणबारे जानौ

सामान्यतया बुद्धधर्म तथा संघको शरणमा जानु नै त्रिशरणमा जानु हो । बुद्धबाहेक मेरो अरु शरण छैन बुद्ध नै मेरो उत्तम शरण हो । धर्मबाहेक... धर्म नै मेरो उत्तम शरण हो । संघबाहेक... संघ नै मेरो उत्तम शरण हो आदि भनेर मनन गरेर तथा वाचन गरेर पनि त्रिशरणमा गइन्छ । त्यस्तै पञ्चशील, अष्टशील तथा दशशील आदि ग्रहण गर्दा पनि पहिले बुद्ध सरणं गच्छामि धर्मं... संघ... भनी गुरुलोको अनुशरण गरी पनि त्रिशरणमा गइन्छ । हामीले बुद्ध जीवनीमा पनि पढ्दै आएका छौं कि पहिले पटक दुई शरणमा जानेहरु तपस्सु र भल्लुक थिए र त्रिशरणमा जाने पहिलो व्यक्ति यशकुमारको बुद्ध थियो ।

यसो हेर्दा त्रिशरणमा जानु सामान्य जस्तो लाग्ला तर साँच्चै भन्ने हो भने त्रिशरणमा जानु त्यति सजिलो छैन । कोही कोहीलाई त बुद्ध सरणं गच्छामि भन्नलाई समेत मुस्किल भझरेको हुन्छ । यो त मामुली कुरा नै भयो ।

त्रिशरणमा जान्छु भन्दैमा त्रिशरण पुगिन्छ ?

यो प्रश्नको उत्तरमा हामीले सीधै भन्न सक्छौ पुगिन्न । बुद्ध-धर्म-संघ सरणं गच्छामि भनेर मात्र त्रिशरणमा पुग्ने होइन । एउटा उदाहरणबाट यसलाई बुझाउँ । काठमाडौंमा रहेको कोही श्रामणेरलाई भक्तपुर जान मन लाग्यो र उसले म भक्तपुर जान्छु भनेर भन्ने वित्तिकै ऊ भक्तपुर पुगिएला र ? पकै पनि पुग्ने छैन । म यहाँ जान्छु, त्यहाँ जान्छु आदि भन्नु त खालि प्रतिज्ञा गर्नु मात्र हो । जानको लागि त आफूले प्रयत्न गर्नै पर्छ । गाडीमा बसेर जानुपन्यो कि, हिडेर जानुपन्यो कि सबै आफैबाट हुनुपन्यो नि ॥ अलि कति भएपनि आफूले दुःख भोग्नु त परिहाल्यो नि भक्तपुर पुग्नलाई । फेरि अर्को ध्यान दिनुपर्ने कुरा हामी भक्तपुर जाने बाटोबाट वा भक्तपुर जाने बसबाट गयौ भने मात्र सही ठाउँमा पुग्न सक्ने हुन्छौ । भक्तपुर जान्छु भन्दै ललितपुर जाने बसमा चढ्यौ वा अर्के अर्के ठाउँ जाने बाटोबाट गयौ भने कहाँबाट भक्तपुर पुग्ने ? यसरी नै त्रिरत्नको शरणमा जानको लागि पनि सही मार्ग

तथा संस्कारको अति आवश्यकता पर्दछ । सही दृष्टि छोडी गलत विचारमा लागेर म त्रिशरणमा जान्छु भन्दै अगाडि बढ्यो भने कहाँ पुग्नु त्रिशरणमा ?

मिश्न बुद्धपियो

बुझनुपर्ने एउटा कुरा हाम्रो समाजमा विभिन्न धर्म तथा देवीदेवताहरूको पूजाआजा हुने गर्दछ । कोही कसको भक्त त कोही कसको भक्त, भक्तिभाव भनेको हुनुपर्न तर आजको समाजले भक्ति भन्ने शब्दको अर्थलाई बुझ्न सकिरहेको छैन । म यसको भक्त म त्यस्को भक्त भन्दै विहान सबैरे उठेर मन्दिर तथा विहार जान्छन् तर त्यहाँबाट के सिकेको हो त्यसलाई व्यवहारमा उतार्न पछि पर्छन् । यस्तोलाई भक्तिभाव भनिन्न । भक्तिभाव भनेको पूजाआजा गर्नु मात्र तन्त्र पढ्नु नभई महान् व्यक्तिले (जसको भक्ति गर्छौ त्यसले) आफ्नो जीवनयापन कसरी गन्यो, वहाँले के कस्ता पाठहरु सिकाए त्यसको देखासिखी गर्नु वहाँले दिनुभएको उपदेशलाई जीवनमा उतार्नु हो ।

जस्तो सुकै भक्त होस्, त्यसलाई राम्री बुझेर व्यवहारमा उतार्न सकेको भए कुनै धर्मभेद नै हुँदैन थियो होला । किनभने धर्मले कहिले पनि नराम्रो सिकाउँदैन । उदाहरणको लागि दुई लोभी दाजुभाईको कुरा अगाडि सार्न चाहन्छु । उनीहरु रामको भक्त थिए । रामको भक्ति गर्नु कुनै खराब काम होइन । वहाँको गुणहरूलाई कदर गर्दै उनीहरूले पनि व्यवहार सुधार्ने काम गर्नुपर्यो । तर ती दाजुभाईहरूले यसलाई बिसेर अंशको नाममा भगडा गर्दै हिडेका छन् । अनि कसलाई भन्ने साँचो भक्त ? यदि उनीहरु सही स्थले रामको भक्त भएको भएं रामले त्यत्रो सुखको सपनालाई वास्ता नगरी सबै धन तथा राजदरबार त्यागेर बनबास गएको गुण सम्फेर व्यवहारमा उतारेर सही भक्त भझिदिएको भए कहाँ हुन्थ्यो भगडा ?

यही उदाहरण यहाँ पनि लागू हुन्छ । खाली म

बुद्धको शरणमा जान्छु भन्दैमा भक्त हुने होइन । बुद्धले आफ्नो जीवनकालमा के कस्ता कियाकलापहरु गर्नुभएको छ, त्यसलाई ध्यानमा राखी त्यस्ता कामहरु हामीले पनि आफ्नो जीवनमा गर्न सक्नुपर्छ ।

बुद्ध को हुन ? बुद्ध भन्ने शब्द सुन्ने वितिकै हामीले के थाहा पाउनु पर्छ भन्दा बुद्ध व्यक्ति विशेषलाई भनिएको होइन । त्यसैले पनि हामी बुद्धपूजा गर्दा पहिले पहिले भइसक्नुभएका, पछि हुने तथा अहिले हुनुभएका बुद्धलाई म वन्दना गर्दछु भन्ने गर्छौं । अब कसरी जाने त बुद्धको शरणमा ? विशेष उहाँले वहाँले सबै प्राणीप्रति राख्नुहोने मैत्री, करुणा, दया माया आदिको अनुशरण हामीले गर्न सक्नुपर्छ । हामीबाट परोपकार गर्ने प्रयास हुनुपर्दछ । भगवान् बुद्धको सुगत, लोकविज्ञ आदि गुणलाई स्मरण गरी आफ्नो जीवनमा बुद्ध शिक्षा पालना गर्न सक्नुपर्दछ । हामीले दिनरात बुद्धको मूर्ति अगाडि बसेर मात्र प्रार्थना गर्दैमा, दिनरात मन्त्रतन्त्र जादैमा बुद्धको शरणमा पुगेको कहलाइन्न । साँच्चै बुद्धको शरणमा जानलाई त आफ्नो जीवन नै अर्पण गरेर आफ्नो मनमा बुद्धप्रति अटल श्रद्धा राखेर बुद्धमा भएका गुणहरु तथा बुद्ध शिक्षालाई आफ्नो जीवनमा उतार्न सक्नुपर्छ ।

बुद्धकै समयमा वक्कलि नाम गरेको एक भिक्षु थिए । सधै भगवान् बुद्धको मुख मात्र हेरेर आनन्दपूर्वक बस्ने, कुनै पनि असल कार्य कल्याण हुने हित हुने काम गर्दैनथे । उनलाई बुद्धले भन्नुभयो 'मेरो मुख मात्र हेरेर नबस । सही स्पले आफू आनन्दित हुन चाहेको भए आफैले परिश्रम गर । मेरो मुख मात्र हेरेर समय खेर नफाल । जागरित होउ उद्योग गर ।' बुद्धले धम्पपदमा जसले धर्माचरण गर्दैन ऊ मेरो नजिक रहेपनि टाढा नै रहेको समान हुन्छ । जसले धर्माचरण गर्छ दूरीको हिसाबले ऊ टाढा भएपनि मेरो नजिक नै भए समान हुन्छ भनी भन्नुभएको छ । यी नै कुराहस्त्राट स्पष्ट हुन्छ कि पूजाआजा, मन्त्रतन्त्र गरेर मात्र पुग्दैन आफ्नो व्यवहारमै सही स्पले राम्राराम्रा गुणहरु उतार्नुपर्छ । यति गरेर आफ्नो जीवन नै समर्पण गरेर म बुद्धको शरणमा जान्छु भनेर भित्री हृदयदेखि सत्य तथ्य स्पमा भन्न सकेको खण्डमा मात्र सही प्रतिज्ञा र साँच्चै बुद्धको शरणमा पुगेको हुन्छ ।

त्यस्तै स्पले हामी दिनहुँ जसो म धर्मको शरणमा

जान्छु भनेर प्रतिज्ञा गरिरहेका हुन्छौं । बुद्ध भन्नुहुन्छ - धारेतीति धम्मो अर्थात् धारेति धारण गर्नु इति यति धम्मो धर्म हो । हामीले आफ्नो जीवनमा बुद्धशिक्षा राम्ररी बुझेर धारण गर्नु भनेकै धर्मको शरणमा जानु हो । धर्म पनि गौतम बुद्धले देशना गर्नुभएको उपदेश मात्र नभई सारा बुद्धहस्तले देशना गर्नुभएको उपदेश नै धर्म हुनजान्छ । त्यसैले पूजा गर्दा पहिलेका, पछिका र अहिलेका भनी तीनै कालका धर्मलाई वन्दना तथा आदर गरेर धारण गर्नुपर्दछ । बुद्धद्वारा देशित उपदेशहरु पञ्चशील, अष्टशील, ३८ वटा मंगलले समेटिएको मंगल सूत्र, मैत्री करुणाले युक्त मैत्री सूत्र, आर्थअष्टागिक मार्ग, चतुरआर्य सत्य सबैलाई राम्ररी बुझी आफ्नो जीवनमा उतार्नु नै धर्मको शरणमा जानु हो । विशेष रूपले वहाँले सधै प्रशंसा गर्नुहोने दान, शील, भावना यी तीन कार्यलाई आफ्नो जीवनमा उतार्न सक्नुपर्छ । भनिएको छ दान दिनु अर्थात् त्याग गर्नु भनेको त्यति सजिलो छैन । लडाइमा जाने सैनिकहस्तले जति ज्यानको परवाह नगरी लडाई जित्त परिश्रम गर्नुपर्छ । त्यसरी नै परिश्रम कुनै चीज त्याग गर्दा गर्नुपर्छ । हुन पनि हो जाबो कुनै चीज त अरुलाई खुल्ला हृदयले दिन सकिरहेका हुँदैनौ । तर पनि हामीले निर्लभी जीवन बिताउन सक्नुपर्दछ । शीलको कुरा गर्दा पाँचओटा शील त के, एउटा शील पनि पालन गर्न कठिन संघर्ष गर्नुपर्ने हुन्छ तर जति कठिन भएपनि कस्तिमा ५ वटा शील शुद्ध रूपले पालन गर्न सक्नुपर्दछ । यसबाट धर्मको राम्रो धारण पनि हुन्छ साथसाथै आफ्नो जीवनमा ठूलो सुधारहरु आउने हुन्छ । शीलको साथसाथै हामीले भावना पनि गर्न सक्नुपर्दछ । हाम्रो अति चञ्चल मन, जतातातै डुगुर्ने चित्त सम्हालन गाहो हुन्छ । यसलाई एकाग्र गर्न ध्यान भावनाको अभ्यास गर्नुपर्ने हुन्छ । भनिन्छ मनले जस्तो खराब काम अरुले गर्दैन । त्यसैले मनलाई आफ्नो बसमा राख्नु अति महत्वको विषय भएको छ । यसरी मनन गरेर साँच्चै धारण गन्यो भने सही धर्मको शरणमा गएको हुन्छ ।

संघ भन्ने शब्द पनि व्यक्तिविशेष शब्द होइन । बुद्ध र धर्मजस्तै संघ-पूजा गर्दा पनि पहिले, पछि तथा अहिलेका संघलाई वन्दना भन्दै प्रणाम गर्छौं । संघ अर्थात् बुद्धका श्रावक संघहस्तले जुन धर्म अवबोध गर्न सही विचार तथा

सही दृष्टिले अगाडि बढ़ने कोशिस गरेका हुन्छन् । वहाँहरूले धर्मलाई जसरी आफ्नो व्यवहारमा उतार्नुभएको हुन्छ । त्यसरी नै हामीले पनि आफ्नो जीवनमा उतार्ने प्रयास गर्नुपर्दछ । वहाँहरूले सदा सबैप्रति राख्नु हुने दया करुणा तथा मैत्री हामीले पनि आफ्नो जीवनमा उतार्ने प्रयास गर्नुपर्छ । अनि पो साँच्चै हामी संघको शरणमा पुगिरहेका हुन्छौं ।

मन जति सजिलो छ गर्न त्यति नै गाहो हुने कुरा सबैलाई अवबोध नै छ । त्यसरी नै बुद्धको मूर्ति अगाडि या भन्ते सामुन्ने मात्र त्रिशरणमा जान्छु भनेर मात्र पूर्णस्पले त्रिशरण गएको मानिएन । यो त वचन पक्षबाट मात्र भयो । यदि त्रिशरण स्वच्छ र शुद्धस्पले जाने हो भने व्यावहारिक तथा मानसिक पक्षबाट पनि जानुपर्दछ । आफ्नो जीवन सुधारेर लान सकेको खण्डमा हामी स्वतः त्रिशरणमा पुगिरहेका हुन्छौं । दिन रात हामीले त्रिशरणमा जान्छु भन्दै प्रार्थना आदि गरिरहनु पर्दैन ।

त्यसकारण त्रिशरण जानुको मुख्य तात्पर्य यो हुन आउँछ कि बुद्धको महाकार्त्तिक मैत्री, करुणा, मुदिता

इत्यादि गुणहरूको अनुशरण, धर्मको साँच्चैको सन्देश र सोहीअनुसार अनुशरण तथा संघको महत्व र वहाँहरू भै हामीले पनि दुःखबाट मुक्त हुन प्रयासरत हुनु हो । यसरी बुद्धका गुणहरूको अनुशरण, संघको महत्व बुझी धर्मको सही आचरण गरी दुःखबाट मुक्त हुन सकिन्छ । त्यसैले बुद्ध भन्नुहुन्छ -

एत खो सरण खेम, एत सरणमुत्तम ।

एत सरण मागम्म, सब दुक्खा पमुच्चति ॥

अर्थात् जुन शरणगमनमा क्षेम (निर्वाण) प्राप्त हुन्छ, त्यो शरण उत्तम शरण हो । त्रिशरण जाने सबै दुःखबाट मुक्त हुन्छ ।

त्यसकारण बारम्बार यो संसारमा जन्म लिएर दुःख भोगिरहनुभन्दा दुःखमय संसारबाट मुक्त हुन त्रिशरण जान्छु मात्र भनेर बस्नु हुँदैन । शारीरिक, मानसिक एवं बौद्धिक स्पले त्रिशरणको महत्वलाई बुझेर निस्वार्थ भावले शरण जानु नै मानव जीवनको ठूलो कार्य हो भन्ने बुझिन्छ ।

निगू सत्य : संवृति त परमार्थ

जि धैगु नं दहे मदु
जिगु धैगु छु दु थन
दु थन सत्य निगू
संवृति, परमार्थ धैगु ।१।

घमण्ड नं यायेगु मदु
तःधं छू नं जुइगु मदु
सकसिया न्हयोने जक
अभिनय याना जुइगु ।२।

शरीरे सो ला व छ्यंगू
कवंचा थे सना जुइगु
ख्यान्न थे धनप्तो ज्वना
न्हिला नया मिता जुइगु ।३।

छपू चिनाखँ

भीम शास्त्री

भूलं जक खना चंगु
धात्ये थे जुया चंगु
परमार्थ सोल धासा
शून्य थासे लाना चंगु ।४।

बुद्धपूर्णिमाको त्रिसन्देश

का प्रा. स्वरित्रत्न शाक्य

वैशाख शुक्ल पूर्णिमा अर्थात् बुद्धपूर्णिमाको दिन सम्पूर्ण मानव जगतले नेपालका महाज्ञानी महामानव गौतम बुद्धलाई अति आदर तथा श्रद्धा भक्तिका साथ विश्वकै परम पूज्य गुरुको स्थमा स्मरण गर्दछन् । त्यसैले यो बुद्धपूर्णिमाको दिन सम्पूर्ण मानवजगतको लागि अतिनै श्रद्धा भक्तिको पवित्र दिन हो । शान्तिका अग्रनायक महामानव शाक्यमुनि गौतम बुद्धको जीवनीको प्रमुख तीनवटा घटनाहस्तित सम्बन्धित वैशाख पूर्णिमाको दिनलाई ठूलो श्रद्धा र भक्तिका साथ विश्वभरमा नै बुद्ध जयन्तीको स्थमा मनाइन्छ ।

गौतम बुद्धको जन्म आजमन्दा ठिक २६३२ वर्षअघि शाक्यहस्तको अञ्जन सम्वत् ६८ मा (हाल शाक्यहस्तको अञ्जनसम्वत् २७०० वर्ष हो) अर्थात् इस्वी पूर्व ६२३ (हाल इस्वी सन् २००९हो) को वैशाख शुक्ल पूर्णिमाको दिन नेपालको तौलिहवा जिल्लाअन्तर्गत पर्ने तत्कालीन कपिलवस्तु गणराज्यको एक सुन्दर शान्त तथा मनमोहक लुम्बिनी शालोद्यानमा भएको थियो । जन्मनासाथ सात पाइला हिँडेको र उत्तर दिशातिर हेरेर एक औला मात्र ठडाएर “अग्गो हमस्मि लोकस्स” अर्थात् संसारको अग्र पुरुष म नै हुँ भन्ने सिंहनाद गरेका थिए । त्यसबेला आकाशबाट पुष्पवृष्टि भएको थियो र राजकुमार सिद्धार्थलाई सोही लुम्बिनी उद्यानको सानो पोखरीमा नुहाइदिएका थिए जुन पोखरी आजभोलि पनि सिद्धार्थ पोखरी नाउँले प्रसिद्ध छ । लुम्बिनीको मनमोहक शालोद्यानमा जन्मनुभएको बोधिसत्त्व बालक राजकुमारलाई ख्ययम् राजासुद्धोधन सहित ठूलो लावालस्कर आई धुमधामसित राजकुमारको हर्षोल्लासका साथ सिन्दूर जात्रा गरी राजभवनमा भित्रयाइएको थियो । जुन वास्तवमा सिद्धार्थको पहिलो जन्मोत्सवको स्थमा मनाइएको पहिलो जन्मजयन्ती हो भन्नुमा अत्युक्ति नहोला ।

लुम्बिनीको मनमोहक शालोद्यान, कपिलवस्तु र देवदह भ्रमणमा आएका प्रसिद्ध चिनीया यात्री हुयन् सांगले पनि वैशाख पूर्णिमालाई बुद्ध जन्मको पूर्णिमाको दिन भनी

उल्लेख गरेको पाइन्छ । यस हिसाबले पनि विचार गर्दा सर्वप्रथम वैशाख पूर्णिमाको दिन राजकुमार सिद्धार्थको जन्मजयन्ती कपिलवस्तु र देवदह वासीहरूबाट मनाइएको देखिन्छ । यस दृष्टिकोणमा राजकुमार सिद्धार्थको जन्मोत्सव हरेक वर्ष मनाउँदै आएको थियो भन्ने प्रष्ट छ । एवरितिले २९ वर्षसम्म राजकुमार सिद्धार्थको जन्मोत्सव मनाइएको र सो जन्मोत्सवमा दहिचिउरा फलफूल आदि दान गर्ने गरेको व्यहोरा उल्लेख गरिराखेको बुद्धजीवनीसित सम्बन्धित पुस्तकहस्तमा पाइन्छ । यो परम्परा आजभोलिसम्म पनि शाक्यहस्ते मानी चलाईनै आइरहेका छन् ।

पच्चीस शय वर्षअघि पनि मानिस बुढो हुने, शरीरमा रोग लाग्ने अन्तमा केही समयपछि मर्नु पर्न सबैलाई थाहा नभएको अवश्य पनि थिएन होला तर राजकुमार सिद्धार्थ बाहेक त्यससम्बन्धी कसैले पनि गहिरिएर विचार गरेका थिएनन् । शाक्य राजकुमार सिद्धार्थले सो कुरामा एक चित्तले चिन्तन मनन् गरी जन्म, जरा, व्याधि मरण दुःखबाट मुक्ति पाउन सकिने निर्वाण मार्ग पत्ता लगाउन गहिरो चिन्तन मनन् गर्दा सबै कुराको बोध भएको थियो र सर्वज्ञ भएका थिए । सम्यक् संवेदि ज्ञान हासिल गरेका थिए र शाक्यहस्तको अञ्जन सम्वत् १०३ वैशाख शुक्ल पूर्णिमाकै दिनमा शाक्य राजकुमार सिद्धार्थले बोधिज्ञान प्राप्त गरी बुद्ध भएका थिए । मानव मात्रको लागि बोधिज्ञान प्राप्त गरी बुद्ध भई निर्वाण प्राप्त गर्ने सजिलो मार्गको स्थमा बुद्धयानको प्रतिपादन गरेका थिए ।

सिद्धार्थ गौतमले बोधिज्ञान लाभ गरेको दिन पनि यही वैशाख पूर्णिमाकै दिन थियो र यसै सन्दर्भमा वैशाख पूर्णिमाको दिन सिद्धार्थ कुमारको समयमा पनि अति पवित्र दिनको स्थमा मान्ने चलन थियो भन्ने त्यसताकाको सांस्कृतिक परम्परालाई नियालेर हेर्दा प्रष्ट हुन आउँदछ ।

सुजाता नामकी एक आइमाई सो दिन नुहाई धुवाई गरी सफा शुद्ध भई एक हजार गाईको दूध राखी क्षीर भोजन पकाएकी र बोधिवृक्षमुनि तपस्या गरिरहेका बुद्ध योगी (सिद्धार्थ कुमारलाई) वृक्ष देवता ठानी सुवर्ण पात्रमा क्षीर भोजन दान गरेकी थिइन् । सोही शुद्ध हृदयले क्षीर पकाई दान गरेकी भोजन ग्रहण गरेपछि मात्र सिद्धार्थ गौतमले बोधिज्ञान प्राप्त गरेका थिए । क्षीर भोजन गर्ने गराउने साँस्कृतिक परम्परा आजसम्म पनि कायम नै छ । वैशाख पूर्णिमाको दिनमा क्षीर भोजन गर्ने चलन शाक्य तथा बौद्ध गृहस्थी घरहरूमा आजभोलि पनि कायमै छ । बुद्ध विहारहरूमा क्षीर भोजन दान गर्ने प्रचलन पनि कायम नै छ । प्राय सबै जसो बौद्धहरूले सो दिन क्षीर भोजन नै छ । आफ्नो मन बुद्धले जस्तै जगत सत्त्व प्राणीको हितको लागि एकाग्र गर्न सकोस् र बोधिज्ञान लाभ गर्नसक्ने मार्गमा लाग्न सकौ भन्ने कामना गर्दछन् ।

बुद्ध ठाउँ ठाउँमा आफै जानुभई मानव मात्रको हित र कल्याणको लागि धर्मदेशना गर्दै सबैलाई उद्धार गर्ने कार्यमा पैतालीस वर्ष बिताउनुभएको थियो । विभिन्न ठाउँमा लाखौंको संख्यामा भिक्षु संघ बनाई आफ्नो मानव धर्मप्रचार गरेका थिए । उहाँले धर्म ग्रहण गर्ने सम्बन्धमा यसो भन्नुभएको छ । यो कसैले भनेको भन्दैमा, कहिँ लेखेको भन्दैमा कुनै कुरो स्वीकार नगर्नु । आफ्नै विवेकले जाँचि लिएपछि मात्रै स्वीकार गर्नु भनी कालाम सूत्रमा भन्नुभएको छ । त्यस्तै सबैले आफ्नो धर्म ठूलो छ भन्नु स्वाभाविक हो तर जुन धर्ममा चारआर्यसत्य हुन्छ त्यही धर्म नै सर्वश्रेष्ठ हुन्छ । यही उपदेश आफ्नो जीवनको अन्तिम समयमा शिष्य हुन आएका सुभद्र परिव्राजकलाई दिनुभएको थियो । अन्तमा आफ्नो ठिक अस्सिओ वर्षको दिनुभएको थियो ।

वैशाख पूर्णिमा राजकुमारको शुभ जन्मोत्सवको दिन थियो नै त्यसमाथि सोही दिनमा अनुत्तर सम्यक् सम्बोधि ज्ञान हासिल गरी बुद्ध हुनुभएकोले ऐटा पवित्र दिनको स्यमा अर्को महत्व थपी सो दिनको महत्व बढ्नु स्वाभाविक नै थियो । वैशाख पूर्णिमाकै दिन कुशीनगरमा निर्वाण

प्राप्त गरी वैशाख पूर्णिमाको महत्व माथिमहत्व थिपै बुद्धको जीवनका तीनवटा मुख्य मुख्य घटनाहरूसित सम्बन्धित हुनगयो । बुद्धको निर्वाणपछि सोही वैशाख पूर्णिमालाई बुद्धको स्मरणमा बुद्धजयन्तीको स्यमा मनाउन थाले । वैशाख पूर्णिमालाई स्वाँया पुन्ही, पुष्ट पूर्णिमा, हाना मात्वुरी, वैशाख दिवस, बुद्ध पूर्णिमा र बुद्धजयन्ती आदि आदि विभिन्न नामबाट पनि सम्बोधन गर्ने र उत्सव मनाउने गर्दछन् ।

आज शाक्यहरूको अञ्जनसम्बत् २७०० वर्षको वैशाख शुक्ल पूर्णिमाको दिन २०६६ साल बैशाख २६ गते शनिवार अर्थात ईस्वी सन् २००९ मे ९ तारिकको बैशाख पूर्णिमाको दिन महामानव गौतम बुद्ध जन्म, सम्बोधि ज्ञानलाभ र महापरिनिर्वाण भएको दिन, वैशाख बुद्धपूर्णिमाको अतिनै पवित्र दिन हो । गौतम बुद्धको जीवनीसित अति घनिष्ठ सम्बन्ध रहेको यी तीनवटा महत्वपूर्ण घटनाहरूसित सम्बन्धित यस पवित्र दिनको स्मरणमा मनाइने महोत्सवलाई बुद्धजयन्ती भन्दछौ । यो बुद्धको जीवन—मरणसित सम्बन्धित भएकोले बुद्धको निर्वाणपछि पुण्यतिथिको स्यमा मनाइँदै आइरहेको हो । त्यसैले यस वर्ष हामी २५५३ औं बुद्धजयन्ती मनाउँदै छौ । यदि जन्मको हिसाबले मात्र जयन्ती मनाउने हो भने यो महामानव गौतम बुद्धको २६३२ औं वर्ष दिनको जन्मजयन्ती मनाउने हो र यदि गौतम बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त गरेको दिनलाई मात्र मान्ने हो भने यो २५९२ औं बुद्धत्व प्राप्ति दिन हो । त्यसैले बुद्धको निर्वाणको दिन लिने हो भने यो २५५३ औं निर्वाण दिन हो । त्यसैले बुद्धको जन्म, बुद्धत्व प्राप्ति र निर्वाणका दिनहरूमध्ये पछिको सो दिनलाई लिएर स्मरणको लागि नयाँ सम्वत् बुद्ध सम्वत् प्रचलनमा ल्याइएको थियो । त्यसैले आजकै दिन तमाम बौद्धहरूको लागि बुद्ध सम्वत् २५५३ को नव वर्ष पनि हो । त्यसैले शाक्यमुनि गौतम बुद्धको स्मरणमा यी तीनवटा प्रमुख घटनाहरू समेटी विश्वका महामानव, शान्तिनायक गौतम बुद्धको पुण्य तिथिको स्यमा विश्व मानव समुदायका सत् गुरुको स्मरणमा हामी बुद्धजयन्ती मनाउँदै आइरहेका छौ ।

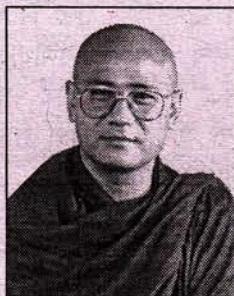
गौतम बुद्ध एक ऐतिहासिक महामानव हुन् । हाम्रो नेपालकै राष्ट्रिय विभूति हुन् । त्यसैले वैशाख शुक्ल पूर्णिमाको दिन मनाइने यो बुद्धपूर्णिमा अर्थात बुद्धजयन्तीको पूर्णिमा हाम्रो देशको राष्ट्रिय महोत्सवको एक गौरवमय

दिन हो । आजैको दिनमा बुद्धको जन्म, उहाँले बुद्धत्व प्राप्त गर्नुभएको र उहाँको महापरिनिर्वाण पनि भएकोले आजको दिनलाई जन्मजयन्ती, अन्धकारस्थी मारमाथिको विजय गरेको विजय दिवस र आफ्नो शरीर त्याग गरी निर्वाण प्राप्त गरेको पुण्य तिथिको स्पमा मनाइन्छ । वैशाख पूर्णिमा अर्थात् बुद्धपूर्णिमाको दिनलाई संयुक्त राष्ट्र संघले पनि महत्व दिई अन्तर्राष्ट्रियस्तरको गौरवमय दिन भएकोले आजको दिन विश्वभरमा नै वैशाख दिवसको स्पमा बुद्धजयन्ती मनाइन्छ । हामी नेपालीलाई योभन्दा ठूलो गौरवको कुरा अरु के हुन्थ्यो र ? त्यसैले यो दिनलाई राष्ट्रिय महोत्सवको स्पमा धुमधामसँग मनाउनु हामी सबैको दायित्व पनि हुनआएको छ ।

महामानव शाक्यमुनि गौतम बुद्धको शान्ति सन्देशले विश्वमा आज शान्तिको विस्तार भैरहेको छ । त्यसैले हाम्रे नेपालका एक ऐतिहासिक महामानव, हाम्रो राष्ट्रिय विभूति गौतम बुद्धको शान्ति सन्देश हामीले पनि हृदयबाटै पालना गरेर आजको लोकतान्त्रिक नेपालमा शान्ति स्थापना गरी विकसित नेपाल बनाउनु अतिनै आवश्यक भएको छ । जागौ आजको लोकतान्त्रिक नेपालमा हिसा, अशान्ति, अविवेक, अत्याचार र अन्धकार हटाउनौ र शान्तिको प्रकाश छर्कर हराभरा विकसित नेपाल बनाउनौ । जागौ अनि हाम्रो राष्ट्रिय विभूति गौतम बुद्धको शान्ति सन्देश हामीहरूले पनि हृदयबाटै पालना गरेर लोकतान्त्रिक नेपालमा शान्ति ल्याउने प्रण गरौ । विश्वमै शान्तिको विस्तार होस् । भवतु सब भगलम् । अस्तु ।

नेपालभाषा

यः मयःगु भाव गनं वल
नुगलय् छाय् छं भ्वखा ब्ल
नापं सदां च्वने मदैगु खःसां
थुलि हे मनुखं छाय् मथुल ?

दुःख थ्व हे खः तःधंगु
भ्रमय् न्त्याबले लानाच्वनीगु
मिखा तिसिनाः उखेथुखे
मनुखं आज्जु माःजुइगु ।

दयेकेगु आश छगू नापं
सुलाकासा मनू म्हिताच्वंगु
नुगलं चायेका माले मसयेकं
सुनां दुःखयात त्याकूगु दु ?

लिसः

खनेव इमा बैजूगु गगनय
मनूया नुगःन ब्येत सनी
किन्तु बफरा मनुखं थःत्
तृष्णाया सिखलं चीकाच्वनी

मयल जितः आःला सत्य
थुकथं छाय् जि म्वानाच्वने
ज्ययेके माःसां थःगु ला-क्वे
पंजलं जि पिहावने

संकल्प मनुखं याइगु इलय
धपकक ख्वाः च्याइ दन्न च्वनी
कुतः मनूया फ्यासुया वलिसे
बिनावंगु ई थे ख्यूसैं च्वनी ।

- भिक्षु सुशील

विरागिक दर्शन व सौन्दर्यात्मक आश्वादन-२

भौतिक लोके चंगु बाह्य बस्तुया कारण स्वाभाविक हे मने दयाच्चनीयु काम आशक्ति गुलि गुलि उद्दीपन जुयावनी उलि उलि हे व वस्तुप्रति आशक्ति जुया बाँला भाःपिया सौन्दर्यात अनुभूति याना कायेगु पृथग्जनपिनियु स्वभाव खः। भगवान् बुद्धयागु सौन्दर्य सिद्धान्तया अवधारणा थव मखुकि गुके याना मानव वित्ताभ्यन्तरे चंगु काम राग उद्दिपन यायेगु। सौन्दर्यवादी बुद्ध विरागिक मनं सौन्दर्यात आश्वादन याना बिज्याइ। वसपोल मजिभमनिकाय महादुक्खखन्ध सूत्रे स्पवेदना आदिया अस्साद (आश्वादन) आदीनव (दोष) व निस्सरण (नैष्ठकस्य) यात म्हसीका च्वनेमा धका देशना याना बिज्यात^१ स्य वेदना आदिया आश्वाद छु खः? दोष छु खः? गुम्हेसिन थःके कामाशक्ति उद्दिपन याइगु बाह्य सौन्दर्य वस्तुया दोषयात खंका अनं तापाना वनियु कुतः याइ मखु उम्हेसित निर्वाणावबोध याना कायेगु तसकं हे थाकु। न्हयाक्व हे बाँला धाःसां थःत यः धाःसां उकिया आदीनवयातनं खंका निर्वाणया लागी हेतु जुल धाःसा ग्रहण यायेमा: मखुसा तोता छोयेमा: धैगु बुद्धया उपदेश खः। रम्य सुरम्य सुभ आदि स्वंगु दरवारं युक्तंगु सुन्दर कपिलवस्तु दरवारयात तोता सिद्धार्थ कुमारं महाभिनिष्ठमण याना बिज्यागु छगू सोचनीय विषय वस्तु खः। छाय् सिद्धार्थं कुमारं राजदरवार तोता बिज्यात जुइ ? महासच्चक सूत्रे उल्लेख जुयाचंगु वसपोलयागु हे वचनं धायेगु खःसा —

‘सम्बाधो घरावासो रजापथो, अभोकासो पब्जज्ञा । नयिदं सूकरं अगारं अज्ञावसता एकन्तपरिपुण्णं । एकन्तपरिसुद्धं सञ्चलिखितं बहमचरियं चरितु । यनूनाह केसमस्तु ओहरित्वा कासायानि वथानि । अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्जज्जेयन्ति ॥३

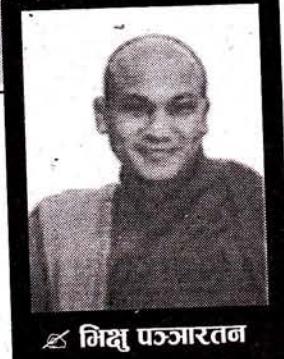
अर्थात् न्हापा सम्बोधि प्राप्त याये न्हयो छे च्वनीयु बाधापूर्ण जुयाच्वन, क्लेशयुक्त जुयाच्वन, प्रव्रजित जुइगु चकंगु आकाशथे च्व, उकिं जि काषाय वस्त्र धारण याना प्रव्रजित जुया। वसपोलयागु थव अभिव्यक्तियात स्वयंबले सौन्दर्य आश्वादनया मुख्य उद्देश्य सौन्दर्यात्मक बाह्य वस्तुद्वारा वित्ताभ्यन्तरे रागिक सुखानुभूति विन्दन यायेगु मखुकि विरागिक सुखानुभूति विन्दन यायेगु खः। थव हे मनसाय तया सिद्धार्थ कुमारं दरबारे चंगु कामसुखलिं-कानुयोगो जीवनयात तोता

महाभिनिष्ठमण याना बिज्यात। थथे विरागिक मनं सौन्दर्यात आश्वादन याना बिज्यागु बुद्धं बाँलागु वस्तुयात वा दर्शनयात बाँला भाःपिया सहर्षपूर्वक वर्णन याना बिज्यागु अवस्था बुद्ध-जीवनी

आपालं खनेदु। अस्सी वर्षे थ्यनाच्चंह बुद्ध थः महापरिवाण जुइ न्हापा थःगु सारा जीवन बिते जूगु थी थी थासे परिकमण या: बिज्यागु वारे वर्णन महापरिवर्णं सूत्रे उल्लेख जुयाचंगु दु। वैशाली चापाल चैत्य धैगु थासे थ्यंका वसपोलं आनन्दयात सम्बोधन याना: थथे धया बिज्यात —

‘रमणीया, आनन्द, वेसालि रमणीयं उदेन चेतियं रमणीय गोतमकं चेतियं, रमणीयं सत्तम्बं चेतियं रमणीय बहुपुन्तं चेतियं, रमणीयं सारन्ददं चेतियं रमणीय चापाल चेतियं^२

आनन्द वैशाली तसकं हे रमणीय जू, उदेन चैत्य रमणीय जू, गौतम चैत्य रमणीय जू, सत्तम्ब चैत्य रमणीय जू, बहुपुत चैत्य रमणीय जू, सारन्दद चैत्य रमणीय जू, चापाल चैत्य रमणीय जू, आदि कथं वसपोलं वर्णन याना बिज्यात। उलिजक मखु नागापलोकितं वेसालिं अपलोकेत्वा आयस्मन्तं आनन्द आमन्तेसि “इदं पच्छिमकं आनन्द, तथागतस्स वेसालिया दस्सनं भविस्सति”^३ धका उल्लेख जुयाचंगु कथं वैशाली तोता बिज्याय् त्यबले किसिं लिफः सोयेथे सोया आनन्द, थव हे तथागतयागु अन्तिम वैशाली दर्शन जुइ धका: धयाबिज्यात। थव अवस्था छगू संवेगाजनक अवस्था खः। वृद्ध अवस्थाय् शारीरिक व मानसिक कमजोरितां याना मनुतेगु सौन्दर्यानुभूति तनावनीयु स्वाभाविक हे खः। तर बुद्ध अस्सी वर्षथे जाःगु वृद्ध अवस्थाय् थ्यंका तकनं वातावरणीय सौन्दर्यात विरागिक मनं आश्वादन याना बिज्यात धैगु स्पष्ट जू। उके बुद्धर्धं धैगु सौन्दर्यवादी धर्मपांचे वज्चित जुया च्वनेमागु दुःखवादी धर्म मखु। बुद्धयागु मूल उपदेश हे खंगुयात खंगु मात्रं कायेमा (दिट्ठेदिट्ठमत) न्यनागुयात न्यनागु मात्रं कायेमा (सुते सुतमत) निमित्तग्राही जुइ मज्यू धैगु खः। सामज्ञफल सूत्रे भगवान् बुद्धं थथे देशना याना बिज्यागु दु —

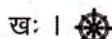
कृष्ण पठ्गारतन

करम्भिय वने ध्यान याना बिज्याः म्ह चित्तक भिक्षु थः च्वना च्वनागु थासेयागु सौन्दर्य दर्शनया बारे थथे व्यक्त याना बिज्यात —

सीला सुगीवा सिखिनो मोरा कारम्भिय अभिनदन्ति
ते सीतवातकीसिलता सुत्त भाय निबोधेन्ति॑

अर्थात् नील वर्णया गःप, श्री पेचथे छयने पपू दुम्ह म्हय्खा करम्भिय वने आनन्दित कथं च्वनी अले शीतलगु फसं गायका म्ये हाला प्याखं लहुया च्वनिबले द्यनाच्वंम्ह योगीयात थनी । थव लोकुत्तरगु निर्वाण सुखविन्दन याना बिज्याः म्ह छम्ह अरहन्त भिक्षुयागु जंगल आश्रित प्राकृतिक वातावरणया बारे अपूर्वगु वर्णन खः । सौन्दर्यात्मक दृष्टियाप्रति निमित्तग्राही जुया थःगु उद्देश्य हीन जुइगु वा हानिकारक जुइगुकथं आशक्त जुया बिज्याः गु थव वर्णने खने मदु । थव सुन्दर दृष्टियात सोया भन अफ द्यनाच्वंम्ह योगी तकनं प्रबोधमत् जुया थःगु लोकुत्तर सुखप्राप्तिया लागी उत्सुक जुया बिज्याइ धैगु उल्लेख जूगु खनेदु । निकलेशी अरहन्त भिक्षुपिनिगु थुज्वः गु सौन्दर्यात्मक अभिव्यक्ति थेर थेरी गाथाय आपालं खने दु । गोधिक, सुभाहु, वल्लिय, उत्तिय आदि अरहन्त भिक्षुपि जंगले ध्यान च्वना बिज्याबले तसकं वावल । उबले थव वर्षयात सोया वस्सति देवो यथा सुगीत धका व्यक्तयाना बिज्याः गु उद्गारयात सोयेबले वर्षायात छगू गीतया रूप्य कया वसपोलपिन्स थःगु चित्तस्थी कुटी बाँलाक पलिं चिना तयागु कारणं न्हयाक्व हे वा वःसा कलेशस्थी वा ज्वइमखु धका व्यक्तयाना बिज्यात । थव अभिव्यक्तियात विश्लेषन याना वनेबले वसपोलपि रागीक भावनाय दुबेमजूसे सौन्दर्यात्मक सुखविन्दन याना बिज्याः गु धैगु स्पष्ट जू । बुद्धयागु अवधारणा कथं विरागिक मनं सौन्दर्यात आशवादन यायेगु उत्सुक जुया विधिनं थवे खः ।

थथे सोया वनेबले बुद्धधर्म धैगु सौन्दर्यात्मक भावनायात बहिष्कार याना केवल दुःखयागु बारे जक शिक्षा बिङु अन्तवादी विषयधारा मखु, थव छगू निर्वाण लक्ष तया वैराग्यभाव विश्व सौन्दर्यात खंका च्वनेमा: धैगु विषयले केन्द्रित जुयाचंगु सौन्दर्यवादी दर्शन खः । आत्मीय दृष्टिकोणं स्वाभाविक सौन्दर्यात बाँला भाःपिया ग्रहण मयासे स्वभाव हे निर्मित जुयाचंगु वास्तविक सौन्दर्यतायात पूर्वाग्रहरहित निकलेशी मन अनुभूति याना कायेमा: धैगु बौद्ध अवधारणा खः ।

¹ वज्राचार्य दुण्डवहादुर, मजिकमनिकाय, वीरपूर्ण पुस्तक संग्रहालय, गावहाल, १९९७, पृ. ७३
² मजिकमनिकाय, विपश्यना विशोधन विन्यास, इगतपुरी-१९९८ पृ. ३०६ ³ दी.नि. २, वि.वि.वि., इगतपुरी, १९९८ पृ. ९० ⁴ एजन पृ. ९३

⁵ दी.नि. १, वि.वि.वि., इगतपुरी, १९९८ पृ. ६२

⁶ चुल्लवग्ग पालि, वि.वि.वि., इगतपुरी, १९९८ पृ. २२५ ⁷ वादिसेन महास्थविर भिक्षु, अंगुत्तरनिकाय २ भाग, २००८, पृ. ५२७

⁸ शाक्य धर्मरत्न, उदान, वि. स. २०३१, पृ. ८९ ⁹ येरगाढ़ा, वि.वि.वि., इगतपुरी, १९९८ पृ. १६६

An Appeal to the World's Religious Leaders

By using his powers of omniscience, the Buddha would observe situations throughout the sensuous world six-times per day. This was one of His various daily routines which became very significant and important, because when He saw a being over-come by some sensual emotion He would analyze the situation, and then teach them accordingly.

If one was obsessed and dominated by thirsty-craving or lust, He'd deliver a teaching on the practice of Samadhi (concentration) in order to tranquilize their phenomenon. If the situation was more violent like murderous, or related to power-cravings, He'd preach about the practice of Metta (loving-kindness) to suppress their hatred and aversion. If situations arose between the monks, Dhamma practitioners or others, over contradictions dealing with Dhamma (truth) and Adhamma (untruth), the Buddha would provide guidance in the practice of Panna (wisdom) from which all controversies could be solved.

It shouldn't matter which religion we follow; we as religious leaders ought to follow such teachings exemplified by the Buddha. We need the skills to be able to completely observe and analyze different situations that arise in this chaotic world we live in. In so doing, we religious leaders will be able to fulfill the needs of mankind; this is our responsibility.

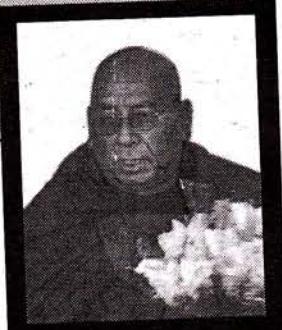
In accordance with the needs of the human community, the Dhamma must be distributed throughout the World. By sharing the Dhamma, those caught in the chaotic world of sensual delight can be lifted from their misery. In turn, we religious leaders will be highly regarded and appreciated, and our teachings will be seen as infallibly essential.

The Dhamma is greatly needed in the World in the World today for our continued existence.

Today, science and technology is booming; it's very essential in this world we live in. Many in the younger generations have embraced these advancements so much so that they believe only science and technology can perform for the welfare of the world. These youth are trying to escape from religion by any means possible. Since we have gradually been shunned and regarded as useless. Instead, these youth highly regard modern scientists as world-benefactors. Ironically, some of these so-called benefactors are destroyers of the world as they are inventing weapons of mass destruction like the hydrogen bomb which was used in Japan during World War 2.

As religious leaders, we believe that all religions in the world should strive by their respective means to control the violence in human minds, for them to be polite, tame and mentally cultured. Rather than being shunned, we must strive for acceptance by the people of the world showing them that we are infallibly essential and unavoidably necessary for their lives.

At the time of the Buddha, there was an extremely wealthy man named Ratthapala who became a devout Buddhist monk after listening to a Dhamma preaching by the Buddha. He was questioned by King Korabya as to why he had forsaken his wealth and belongings to become a monk, and on what kind of happiness he expected as a monastic.

Ven. Dr. Ashin Nyanissara

In turn, Venerable Ratthapala asked the king what he thought of monks and Dhamma practitioners; who replied that such people had a crisis in their life either in business or personally with their family, or because of old age, poor health, or some other difficulty they entered the other. In so doing, they could solve their problems, and look for the basic necessities of food, shelter and clothing by being a religious leader, even though they did not carry out effective activities and responsibilities for the people.

So you see, even in the Buddha's time, religious leaders were regarded as opportunists and useless. We must be careful not to be regarded in such a way, especially by those who are wise. Interestingly enough, Venerable Ratthapala's retort was so profound that the King confessed his criticisms were wrong and professed to take refuge in the Triple Gem: the Buddha, Dhamma and Sangha for the rest of his life.

The whole world is constantly trembling; it's unstable, explained Venerable Ratthapala. By entering the order one establish stability and serenity in their life by practicing the Dhamma. The world is violently burning with the flames of greed, hatred, delusion, jealousy, desire; these can be extinguished by the Dhamma. There is no possible way to manipulate or escape disease and death, but they can be eased by the practice of Dhamma.

People around the world boldly announce their possessions, wealth and rank; they may only get that chance for a short-time perhaps 100 years. Once they gain these things they are not satisfied with them because their desire never stops. Death may become them before the cessation of the desire. Venerable Ratthapala explained that by going in the order that the wanting which makes you a slave of desire was replaced by the Dhamma. Dhamma liberated him from the enslavement of thirsty-craving.

Across the globe today there is an economic crisis, we leaders see jobs being made redundant and people are faced with a variety of difficulties in order to live. There are three types of crisis: business, political and religious. They are not separate from one another; they are inter-dependent. As we observe the laity with their jobs being lost due to business and political crisis; we too, ought to particularly mindful not to become jobless in our respective religion.

More than ever before, we Buddhist leaders need to increase our activities in social welfare, studying and teaching of Buddha's Dhamma, and practicing meditation. We must exercise and follow the adoption of the Dhamma just as the Venerable Ratthapala did, so that we can escape criticism. It is our responsibility and obligation to make the trembling planet stable and serene. It is important to exclude ourselves from groups that are trying to make this world unstable and dangerous. We should collectively gather to extinguish the burning flame of desire, and to exclude ourselves from groups who make this planet burn. We must fulfill everyone's spiritual needs; by doing so, the majority of people the world over will regard we're religious as the benefactors and protectors of mankind.

This is my appeal to you the World's religious leaders. In this burning world, we should participate in global affairs and act as fire fighters, extinguishing the flames of defilements, sorrow and war which scorch our human planet. We should not demand anything but we should request everyone to change jealousy into joy, to replace evil with good, and to turn ignorance into knowledge and wisdom.

May you be well, Peaceful and Happy !

Ven. Dr. Ashin Nyanissara (Ph.D, D. Litt)
Chancellor
Sitagu International Buddhist Academy
Sagaing Hills, Myanmar

बौद्ध गतिविधि

२५४३ औं बुद्धपूर्णिमाको अवसरमा भएका गतिविधिहरू (२६ बैशाख २०८६)

लुम्बिनीमा बुद्धजयन्ती

लुम्बिनीस्थित अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध समाजको आयोजनामा स्थानीय बासिन्दाहरूको सहभागितामा चारदिने २५४३ औं बुद्धजयन्ती कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । बैशाख २३ गतेका दिन नेपाल नेत्रालय, भैरहवाका ८ जना नेत्र चिकित्सकहरू संलग्न भई अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध समाजको अमृत निःशुल्क स्वास्थ्य उपचार केन्द्रमा आँखा शिविर सम्पन्न भएको छ । जसमा १२५जना आँखाका बिरामीहरूलाई आँखा परीक्षण गरी औषधी तथा चस्मा निःशुल्क वितरण गरियो । बैशाख २४ गते रूपन्देही जिल्लामा रहेका सरकारी माध्यमिक विद्यालयहरू १३ वटा सम्प्रिलित भई १७ औं पटक बौद्ध हाजिरी जवाफ रनिंग शील्ड प्रतियोगिता सम्पन्न गरियो । जसमा तेनुहवासामुदायिक माध्यमिक विद्यालय पहिलो, रुद्रपूर माध्यमिक विद्यालय दोस्रो र हाजी ऐनातुल्लाहसामुदायिक माध्यमिक विद्यालय तेस्रो घोषित भए भने विजयी विद्यार्थीहरूलाई नगद पुरस्कार एवं प्रमाणपत्र प्रदान गरियो । हाजिर जवाफका संयोजक लक्ष्मीनाथ अधिकारी, निर्णायिकमा भिक्षु त्रिरत्न, अरुण मरासिनी र सभापतित्व संस्थापक अध्यक्ष भिक्षु मैत्री महास्थविरले गर्नुभएको थियो भने दायकत्व दिपदमराज शाक्यको पुण्य स्मृतिमा उनका श्रीमती हिरादेवी शाक्य एवं परिवारले गरेका थिए । बैशाख २५ गते नेपाल रेडक्स सोसाइटी रक्त संचार केन्द्र भैरहवा शाखाको सहयोगमा तेस्रो पटक रक्तदान शिविर संचालन भएको थियो । जसमा लुम्बिनीमा बस्ने भिक्षु तथा अनागारिका स्थानीय बासिन्दाहरूसहित १६ जनाले रक्तदान गरेका थिए । बैशाख २६ गते^१ बिहान ७:३० बजे स्थानीय जनसमुदाय, छात्रछात्राहरूको उपस्थितिमा बुद्धमूर्तिको रथ समेत राखी बुद्धनगरबाट शोभा यात्रा प्रारम्भ भई बुद्ध जन्मस्थल मायादेवी परिसर र शान्तिदीपसम्म परिक्रमा गरी अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध समाजमा पुगी बौद्ध आमसभामा परिणत भयो । बौद्ध आमसभामा स्वागत भाषण लक्ष्मीनाथ अधिकारी, स्वागतगान मेता स्कुलका छात्राहरू, धन्यवाद ज्ञापन डा. नरेन्द्र मल्लिक एवं भिक्षु मैत्री महास्थविरको सभापतित्वमा भएको थियो ।

लुम्बिनी प्रवेश शुल्क स्थगित

स्थानीय बासिन्दाको चर्को विरोधका कारण ऐतिहासिक तथा धार्मिक तीर्थस्थल लुम्बिनीको प्रवेशमा लगाउने भनिएको लुम्बिनी सेवा तथा संरक्षण शुल्क अर्को निर्णय नहुन्जेलसम्मका लागि स्थगित गरिएको छ ।

लुम्बिनी विकास कोषले गत शनिवार बुद्धजयन्ती तथा लुम्बिनी दिवसका दिन लुम्बिनी प्रवेशमा जेठ १ गतेदेखि लागू हुने गरी स्वदेशी तथा विदेशी पर्यटकका निम्ति शुल्क लगाउने सूचना सार्वजनिक गरेको थियो । जसअनुसार लुम्बिनी प्रवेशमा युरोपेलीका निम्ति प्रतिव्यक्ति २ सय, भारतबाहेकको सार्क मुलुकका निम्ति १ सय, भारतीयलाई १६ रुपैयाँ, नेपालीलाई १० रुपैयाँ र नेपाली विद्यार्थीलाई ५ रुपैयाँ शुल्क लगाउने तयारी कोषले गरेको थियो । स्रोतका अनुसार स्थानीय बासिन्दाको चर्को विरोध र लुम्बिनीस्थित निर्मित तथा निर्माणाधीन मन्दिर, विहारका प्रतिनिधिसमेत सन्तुष्ट नभएकाले कोषले स्थगित गरेको हो । केही वर्षअघि पनि कोषले यो शुल्क लगाउन थालेपछि स्थानीय बासिन्दाले सर्वोच्च अदालतमा रिट दायर गरेका थिए । दुई वर्षअघि सर्वोच्चले कोषको पक्षमा फैसला गरेपछि पुनः शुल्क लगाउने निर्णय गरिएको हो ।

लुम्बिनीस्थित पर्यटन सूचना केन्द्रका प्रमुख हरिध्वज राईले शुल्क लगाउने वा नलगाउनेबारे केही दिनपछि सर्वपक्षीय बृहत् बैठक आयोजना गरिने जनाए ।

बुद्धजयन्ती एवं लुम्बिनी दिवस सम्पन्न

बैशाख १९ गते विश्व शान्ति विहारमा आवासीय भिक्षु श्रामणेरहस्त्रामा नयाँ बानेश्वर मध्य क्षेत्रमा भिक्षाटन बैशाख २५ गते नयाँ बानेश्वर क्षेत्रका विद्यालयहस्त्रीच सम्पन्न अन्तर मा. वि. बौद्ध कविता सो प्रतियोगितामा सरु श्रेष्ठ, भ्यालीम्यू ई. स्कूल, नम्रता पाण्डे, भि. एस. निकेतन, मनोज राना, सान्त्वना मेमोरियल एकेडेमी, सृजना गौतम, नारायण एकेडेमी, सामेल रम्तेल- एमिल एकेडेमी कमशः प्रथम, द्वितीय, तृतीय र सान्त्वना पुरस्कार प्राप्त गर्न सफल भए ।

सोही दिन ज्ञानमाला भजन, बुद्धपूजा एवं भिक्षु भद्रियबाट प्रवचन कार्यक्रम सम्पन्न गरियो ।

बुद्धपूर्णिमाका दिन विश्व शान्ति विहारबाट विविध बौद्ध बाजागाजासहित बुद्धप्रतिमा शोभायात्रा गरियो । त्यसपछि आयोजित सार्वजनिक बौद्ध सभामा भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरले धर्मदेशना गर्नुभयो । प्रेमलाल श्रेष्ठको सभापतित्वमा संचालित उक्त कार्यक्रममा बौद्ध कविताका प्रतियोगी विजेताहरूलाई पुरस्कार तथा प्रमाण पत्र प्रदान गरियो । बुद्धदाश शाक्यद्वारा स्वागत अभिन्दन एवं दुर्गा शाक्यद्वारा धन्यवाद ज्ञापन गरिएको उक्त कार्यक्रम समितिका सहसचिव प्रदीप शाक्यले संचालन गर्नुभयो ।

बेनीमा बुद्धजयन्ती

बुद्धको २६३३ औं जन्म जयन्ती, २५९८ औं सम्बोधिलाभ दिवस, २५५३ औं महापरिनिर्वाण दिवस एवं २५५३ औं बुद्ध सम्वत्^१ तीन दिने कार्यक्रमहरूका साथ भव्य स्पमा मनाइको छ । पहिलो दिन वैशाख २४ गते पहिलो कार्यक्रम समारोह समितिका सदस्य संस्था नेपाल छन्त्याल संघ जिल्ला समितिको संयोजकत्वमा म्यागदी अस्पतालमा उपचारार्थ रहनुभएका बिरामीहरूलाई फलफूल वितरण गरियो । सोही दिन युवा बौद्ध संघ बेनीको संयोजकत्वमा अन्तर मा. वि. स्तरीय बौद्ध हाजिरी जवाफ रनिङ्गुशील प्रतियोगिता सम्पन्न भयो । क्रमशः माउण्ट एभरेष्ट आवासीय मा. वि. प्रथम, बेनी सामुदायिक मा. वि. द्वीतीय, लोकदीप आवासीय मा. वि. तृतीय, न्यू वेष्ट प्वाइन्ट आवासीय उच्च मा. वि. र बेनी आवासीय मा. वि.ले सान्त्वना स्थान हासिल गरे । कार्यक्रमको दोस्रो दिन वैशाख २५ गते महिला बौद्ध संघ बेनीको संयोजकत्वमा सम्पन्न ज्ञानमाला भजन, बुद्ध पूजा एवं धर्मदेशना कार्यक्रम कार्यक्रममा धुमन्ते भिक्षु सम्यक् सम्बोधि प्राणपुत्रले धर्मदेशना गर्नुभयो । वैशाख २६ गते नेपाल मगर विद्यार्थी संघ म्यागदीको संयोजकत्वमा शान्ति पदयात्रा कार्यक्रम सम्पन्न भए लगतै म्यागदी बौद्ध संघको संयोजकत्वमा मूल कार्यक्रम, पुरुस्कार वितरण एवं शैक्षिक सामाग्री वितरण सम्पन्न भयो । भिक्षु सम्यक् सम्बोधि प्राणपुत्रको प्रमुख आतिथ्यता तथा समारोह समितिका संयोजक यजनलाल शाक्यको सभापतित्वमा सम्पन्न त्यस कार्यक्रममा म्यागदी बौद्ध संघका संस्थापक अध्यक्ष श्री प्रकाश कुमार श्रेष्ठ, सल्लाहाकार सदस्य सुदर्शन कुमार श्रेष्ठ र विश्व हिन्दु

महासंघ म्यागदीका अध्यक्ष भद्र बहादुर कार्कीले शुभकामना मन्त्राव्य व्यक्त गर्नुभयो । स्वागत मन्त्राव्य र कार्यक्रम संचालन म्यागदी बौद्ध संघका सदस्य सुविन श्रेष्ठ र सचिव याम शाक्यले गर्नुभयो । अन्तमा मगर महिला बौद्ध सेवा समाज बेनीको संयोजकत्वमा रथयात्रा कार्यक्रमसँगै साँझ घरघरमा दिपावली पनि गरियो ।

तानसेन पालपामा बुद्ध जयन्ती

पाल्पाको ७ वटा बुद्ध विहारहरूमा १६ वटा बौद्ध संघ संस्थाहरूको आयोजनामा बैशाख २२ गते देखि २६ गते सम्म ५ दिनसम्म बुद्ध जयन्ती, विशेष धुमधाम, भव्यस्पृष्टमा मनाइएको छ ।

महाचैत्य विहार-टक्सारमा ज्ञानमाला सभा र बौद्ध महिला आजीवन दायक समितिको आयोजनामा ज्ञानमाला भजन, शील प्रार्थना र बुद्ध पूजा सम्पन्न भयो । यसरी नै आनन्द विहार भिमसेन टोलमा ज्ञानमाला संघ र बौद्ध महिला सेवा समितिको आयोजनामा ज्ञानमाला भजन, शील प्रार्थना र बुद्ध पूजा सम्पन्न भएपछि भिक्षु धम्मजोतिको प्रमुख आतिथ्यमा भिक्षु ज्ञानेन्द्रले प्रवचन गर्नुभयो । मूल समितिका अध्यक्ष सह प्रा. छत्रराज शाक्यले बुद्ध जन्मस्थल लुम्बिनीको गुरु योजना छिटो पूरा गर्न सरकारले ध्यान दिनु पर्यो भन्नुभयो । भगवान बुद्ध गुठीबाट प्रसाद वितरण र ज्ञानमाला संघबाट खीर भोजन गराइयो ।

यस्तै गरी सन्तोक बौद्ध गुम्बा चिर्तुङ्गधारामा नेपाल मगर संघौले र दीपज्योति विहार बौद्ध गुम्बामा दीप ज्योति संघको आयोजनामा यसै दिन विहान ज्ञानमाला भजन, शील प्रार्थना बुद्ध पूजा सम्पन्न गरियो ।

विपश्यना ध्यान समूह पाल्पाबाट युनाइटेड मिसन अस्पताल र जिल्ला अस्पताल पाल्पाका १२९ जना बिरामीहरूलाई बिस्कुट, ग्लुकोज, फलफुल र असहाय गरीबलाई नगद आर्थिक सहयोग प्रदान गरियो । भगवान् बुद्ध गुठी महाचैत्य विहारबाट भगवान् बुद्धको मूर्ति सिंगारिएको रथमा राखी बाजा गाजा सहित ज्ञानमाला भजन गाई विभिन्न बौद्ध संघ संस्थाहरू व्यानरसहित नगर परिक्रमा गरियो । समारोह समितिको आवानमा घरघरमा दिपावली गरियो ।

पाँच दिवसीय बुद्ध जयन्ती समारोहको प्रथम दिन वैशाख २२ गते विपश्यना ध्यान समूहको आयोजनामा महाबोधि विहारमा विपश्यना ध्यान अभ्यास भयो । ज्ञानमाला संघ आनन्द विहारको आयोजनामा शान्ति पदयात्रा नगर परिक्रमा

गरियो । धर्मचक युवा संघबाट दमकडा मा.वि.का दृष्टि विहीन विद्यार्थीहरूलाई भोजन दान गरियो । ज्ञानमाला सभाले भगवती स्थान प्रा.वि.का विद्यार्थीलाई खीर दान गरियो ।

बैशाख २३ गते करुणा बौद्ध संघको आयोजनामा बुद्ध विहार होलाङ्गीमा ज्ञानमाला भजन, शील प्रार्थना बुद्धपूजा संपन्न भएपछि करुणा बौद्ध संघका अध्यक्ष छत्रराज शाक्यले प्रवचन गर्नुभयो । बौद्ध महिला सेवा समिति आनन्द विहारले लहरेपिपल प्रा.वि.का विद्यार्थीहरूलाई शैक्षिक सामान वितरण गरियो ।

बैशाख २४ गते धर्मचक महाविहार बडिज्ञान टोलमा चूडाकर्म संघ र धर्मचक युवा संघको आयोजनामा ज्ञानमाला भजन, शील प्रार्थना बुद्धपूजा संपन्न भयो । त्यसपछि बर्माबाट पालुभएका प्रमुख अतिथि अगगमहापण्डित भिक्षु भदन्त उ सागराभिवश महास्थविरबाट बृहत् बुद्धजीवनी मूर्तिकला प्रदर्शनीको समुद्घाटन भयो । बर्माज भाषामा गर्नुभएको धर्मदेशनाको अनुवाद भिक्षु निग्रोधले गर्नुभयो । बुद्ध मूर्तिकला प्रदर्शनीमा ६० वटा बुद्धको जन्मदेखि निर्वाणसम्मका मूर्तिहरू प्रदर्शन गरियो । यसरी नै अन्तर मा.वि. बौद्ध चित्रकला प्रतियोगितामा प्रथम हुने प्रशान्ति मा.वि.का विद्यार्थी पुरस्कृत गरियो । सो प्रतियोगिता युवक बौद्ध मण्डल र बौद्ध सेवा समाजले महाचैत्य विहारमा आयोजना गरेको थियो ।

बैशाख २५ गते महाबोधि विहार लहरे पिपलमा बौद्ध महिला समिति र बौद्ध युवा संघको आयोजनामा ज्ञानमाला भजन, शीलप्रार्थना बुद्धपूजा भएको थियो । कार्यक्रममा बर्माका भिक्षु भदन्त उ सागराभिवश प्रमुख अतिथि हुनुहुँथ्यो । भिक्षु निग्रोधले प्रवचन गर्नुभयो । पाल्या जिल्ला अस्पतालमा विरामीलाई बौद्ध महिला आजीवन दायक समितिले फलफूल वितरण गरियो । ज्ञानमाला सभाले महाचैत्य विहारमा अन्तर मा.वि. हाजिरी जवाफ आयोजना गर्दा प्रथम भएका सेन्ट क्यापिटानियो स्कूल टोलीलाई पुरस्कार र शील्ड प्रदान गरिएको थियो । बौद्ध युवा संघ र बौद्ध महिला समितिले महाबोधि विहारबाट शान्ति दीप यात्रा प्रारम्भ गरि नगर परिक्रमा गरेका थिए ।

मेची अञ्चलमा नयाँ विहार

बुद्धप्रति श्रद्धा राख्ने उपासक उपासिका शोभा आले मगर र मणि कुमार पिठाकोटे मगरबाट दान प्राप्त चारकिंता जग्गामा बनाइएको विहार यशोधरा बौद्ध विहारको भिक्षु गौतमबाट २०६६ बैशाख २६ गते २५५३ औ बुद्धजयन्तीको

अवसर पारेर उद्घाटन गरियो ।

यस विहारका अध्यक्ष चन्द्रबहादुर लुङ्केली मार्गवापा हुनुहुन्छ । मगर समाजबाट निर्मित पहिलो नव विहार स्थापना भएको अवसरमा ३ दिने दुर्लभ प्रव्रज्या साथै मगर समाजमा ऐतिहासिक ध्यान भावना शिविर पनि सम्पन्न गरिएको थियो ।

Observation of the day of Vesak by UN

9th May 2009, Kathmandu, Nepal. On the International Recognition of the day of Vesak by the United Nation was highly celebrated at UN Conference Room on the very auspicious occasion of the day of the Buddha's birth, Enlightenment and Mahaparinibbana; Great passing away.

The Vesak celebration was organized under the chief Guest of Mr. Taijiro Kimura, Director of UN Regional Centre for peace & Disarmament in Asia and the Pacific jointly by Buddha Jayanti Celebration Committee and International Institute of Buddhist Studies Nepal.

The religious programme was conducted by Ven. Pragya Ratna and special remark on the international Recognition of the day of Vesak by the UN was given by Venerable Dharmamurti, Secretary of All Nepal Bhikkhu Association. Concluding remark was given by Mr. Prem Lal Chitrakar.

Welcome remark was given by Mr. Taijiro Kimura. He also inaugurated the programme by lighting the traditional lamp and also read out the message on the day of Vesak sent by the Secretary General of UN, Mr. Ban Kee Moon.

विराटनगरमा बुद्धपूर्णिमा

विराट बौद्ध संघको प्रमुख आयोजनामा सप्ताहिक स्थमा विभिन्न कार्यक्रमहरू गरी बुद्धपूर्णिमा भव्यताका साथ सम्पन्न भएको छ ।

बैशाख २० देखि २५ सम्म दैनिक बुद्धपूजा, धर्मदेशना एवं ज्ञानमाला भजनको साथै २५ गते उपासिका संघबाट कल्पवृक्ष दान र साँझमा विहार परिसरमा दीप प्रज्वलन गरियो भने बुद्धपूर्णिमाका दिन शान्ति पदयात्राले नगर

परिकमा गरी बुद्ध विहार पुगी धर्मसभाको रूपमा परिणत भयो । सो सभामा विराट बौद्ध संघका अध्यक्ष मोहनप्रसाद शाक्य सभापति हुनुहुन्थ्यो भने प्रमुख अतिथि माननीय सभासद् डा. शेखर कोइराला हुनुहुन्थ्यो ।

सम्मानित व्यक्तित्व धर्मकुमार हलवाईले अबको संविधानमा धर्म निरपेक्षतालाई राज्यले कायम राख्न जोड दिनुभयो ।

सभापति मोहनप्रसाद शाक्यले अबको संविधान लेख्दा प्रस्तावनामा नेपालको परिचयमा बुद्धको देश नेपाल भनी परिचय गराउनु पर्ने एवं धर्मनिरपेक्ष राज्य हुनुपर्ने भनी संघको तर्फबाट माननीय सभासदलाई ज्ञापनपत्र समेत बुझाउनुभएको थियो ।

निःशुल्क अकुपचर स्वारथ्य शिविर सम्पन्न

बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा बुद्धजयन्ती समारोह समिति २५५३ र आनन्दकुटी विहार परिवारको आयोजनामा स्वयम्भूमा बैशाख १९ देखि २५ सम्म सप्ताहाव्यापी निःशुल्क अकुपचर स्वारथ्य शिविर संचालन गरियो ।

रामेश्वर कर्मचार्यको प्रमुख संयोजकत्वमा सम्पन्न सो स्वारथ्य शिविरमा जम्मा २८० जना विरामीहरूको सहभागिता रहेको थियो । जसमध्ये १८५ जना महिला १५ जना पुरुष विरामीहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

साई बाबाको जन्मस्थलमा बुद्ध पूर्णिमा मनाइयो

वर्षेनी साई आश्रमहरूमा मनाइदै आएको बुद्धपूर्णिमा यस वर्ष २५५३ औ बुद्धपूर्णिमा साईबाबाको जन्मस्थल दक्षिण भारतस्थित आन्ध्र प्रदेशको पुट्टापर्तीमा सम्पन्न भएको छ ।

इन्डोनेशियाली साई भक्तहरूको आयोजनामा सम्पन्न सो कार्यक्रममा नेपालबाट विश्व शान्ति विहारका भिक्षु बोधिज्ञान, भिक्षु नायको, भिक्षु जनक र भिक्षु पदुमसहित नेपाली साई भक्तहरू नेपालको प्रतिनिधित्व गर्दै सहभागी भएका थिए । चीन, श्रीलंका, थाईल्याण्ड, मलेशिया, सिंगापुर, दक्षिण अफिकाजस्ता विभिन्न राष्ट्रहरूबाट सो बुद्धपूर्णिमा कार्यक्रममा साई भक्तहरूको सम्मिलित थिए ।

साई बाबाद्वारा बुद्धप्रतिमा अगाडि द्वीप प्रज्वलन गरी सुरु भएको सो कार्यक्रममा इन्डोनेशियाका बाल कलाकारहरूबाट सिद्धार्थ कुमार नाटक प्रदर्शन गरिएको

थियो भने तीनै यान, वज्रयान, महायान र हिनयानका सूत्र तथा स्तोत्रहरू पाठ गरिएको थियो । कार्यक्रममा आकर्षणको रूपमा सिंगापुरका दाता समूहबाट कसीभारद्वाज ब्राह्मण कथाको नाटक प्रदर्शन गरिनुका साथै विभिन्न राष्ट्रहरूबाट मौलिक संस्कृतिका नाचगान गरी प्रस्तुत गरिएको थियो ।

हेटौडामा बुद्धपूर्णिमा

हेटौडामा श्री प्रज्ञा महाविहारको आयोजनामा बुद्धपूर्णिमा भव्यताका साथ मनाइएको छ । अधिल्लो दिन रक्तदान कार्यक्रम भयो भने बुद्धपूर्णिमाका दिन शान्तिपद यात्रा गरियो । शान्तिपद यात्रामा जनजातिहरू तथा विभिन्न स्कूलका विद्यार्थीहरूको उपस्थिति रहेको थियो । त्यसपछि कोणसभामा परिणत सभालाई भिक्षु बुद्धपियोले धर्मदेशना गर्नुभयो । सो कार्यक्रममा काठमाडौंबाट श्रामणे इन्द्रियो सहभागी हुनुभएको थियो ।

सद्गुर्म कथा संग्रह कृति विमोचन

बैशाख १ गते । महीश्वरराज वज्राचार्यको नेपाल भाषामा सद्गुर्म कथा संग्रह कृति ललितपुरस्थित एक समारोहबीच विमोचन भएको छ । नेपाल बौद्ध परिषद्को आयोजनामा प्रा. सिद्धिविलास वज्राचार्यले उक्त कृतिको विमोचन गर्नुभयो । सो समारोह ललितपुरका पूर्वमेयर बेखारल शाक्यको सभापतित्व सम्पन्न भएको थियो ।

धर्मोदय सभा स्याङ्गजा शाखाको नवनिर्मित विहार उद्घाटन

धर्मोदय सभा, स्याङ्गजा शाखाको आयोजनामा २५५३ औ बुद्धजयन्तीको अवसरमा धर्मोदय केन्द्रीय उपाध्यक्ष मा. इन्द्रबहादुर गुरुङको प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न भयो ।

उक्त शाखाका कार्यवाहक सचिव इन्द्रप्रसाद गुरुङको सभापतित्वमा, धर्मोदय सभा केन्द्रीय समितिका महासचिव सुचित्रमान शाक्य एवं केन्द्रीय सदस्य पुष्पराजन शाक्य एवं स्थानीय स्याङ्गजावासी विशिष्ठ व्यक्तिहरूको सहभागितासहितको बृहत् सभा सम्पन्न भयो ।

धर्मोदय सभा, स्याङ्गजा शाखाका सल्लाहकार रेखबहादुर गुरुङबाट स्वागत मन्त्रव्य प्रस्तुत गरिएको उक्त कार्यक्रम सह-सचिव जुमकाजी गुरुङ उद्घोषण गरिएको उक्त सभामा

पूर्व कोषाध्यक्ष यमबहादुर गुरुङले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो ।

धर्मोदय- बृहत् बौद्ध सभा

बैशाख १९ गते । नेपालको जेष्ठ बौद्ध संस्था धर्मोदय सभाले २५५३ औं बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा बृहत् बौद्ध सभाको आयोजना गरेको छ ।

अन्पूर्ण ज्ञानमाला भजन खलबाट बौद्ध भजन गरी शुरू गरिएको उक्त कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि सम्मानीय सभामुख सुवास नेम्वाङ्को उपस्थितिमा पं. बद्रीरत्न वज्राचार्य, (अध्यक्ष, धर्मोदय सभा)को सभापतित्वमा तीनैयानका बौद्ध गुरु, भिक्षु, लामा तथा वज्राचार्यहस्तबाट सूत्र पाठ, मंगलास्तव, स्वस्तिवाचन गराई सम्पन्न गरियो । सोही सभामा धर्मोदय सभाका महासचिव सुचित्रमान शाक्यबाट स्वागत मन्त्रव्य भिक्षु कुमारकाश्यप महास्थविर, लोकदर्शन वज्राचार्य, पुष्परत्न सागर, कृष्णबहादुर मानन्धर, सत्यमोहन जोशी, कुलधर्मरत्न तुलाधरलाई विशेष कदरपत्रसहित सम्मान गरियो ।

सभामा माननीय पद्म ज्योति (उपाध्यक्ष, धर्मोदय सभा तथा दृष्टि), भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर, लामा भिक्षु टेण्डर, कुलधर्मरत्न तुलाधर, वरिष्ठ उपाध्यक्ष लक्ष्मीदास मानन्धर आदिले बोल्नुभएको उक्त सभामा प्रमुख अतिथिबाट लुम्बिनी हाम्रो गैरव भएको र यसबारे सिंगे मुलुकले सोच्नुपर्ने यसका साथै अहिले राष्ट्र सबै धर्मको फुलबारी गराउन धर्मनिरपेक्ष कायम राख्नुपर्ने विचार प्रकट गर्नुभएको थियो ।

उपाध्यक्ष माननीय इन्द्रबहादुर गुरुङले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको सभाका सभापति धर्मोदयका अध्यक्ष पं. बद्रीरत्न वज्राचार्यले सभा विसर्जन गर्नुभयो ।

जापानमा बुद्धपूर्णिमा

२५५३ औं बुद्धपूर्णिमा जापानमा नेपालीहस्तीच विविध कार्यक्रमहस्तका साथ सम्पन्न भएको छ । नेवा: अन्तर्राष्ट्रिय फोरम जापानको निमन्त्रणामा भिक्षु कोण्डन्य तीन हप्ताको लागि जानुभएको थियो । जेन् तो इन् बुद्धविहारको धर्महलमा आयोजित बुद्धपूर्णिमाको विशेष कार्यक्रममा नेपाली शैलीले बुद्धपूजा, परित्राण-पाठ, सूत्र वितरण कार्य गरियो । भिक्षु कोण्डन्यबाट विशेष धर्मप्रवचन भएको सो सभामा जापानका अध्यक्ष काटो ज्ञानु मानन्धर, जापान नेपाल समाजका अध्यक्ष चुइचि इटोह, एन.आर.एन. जापानका अध्यक्ष भवानी

भट्ट, एन.आर.एन.आई.सि.सि. उपाध्यक्ष देवमान हिराचन नेपालबाटै. जानुभएकी नानीमैयाँ मानन्धर साथमा अरुण कुमार मानन्धर पनि जानुभएको थियो । सुवर्ण वज्राचार्यले मन्त्रव्य व्यक्त गर्नुभयो । समारोहबीच जापानीज परम्परागत वियापान समारोहको प्रस्तुतीसँगै चर्यानुत्प्रदर्शन गरियो ।

यसरी नै आदिवासी जनजाती महासंघले कावासाकीको छुट्टै हलमा बुद्धजयन्ती समारोहको आयोजना गरेको थियो । लामा भिक्षु काल्साङ्गबाट पूजाभए लगतै भिक्षु कोण्डन्यबाट धर्म-प्रवचन भएको थियो । सो समारोह आदिवासी जनजाति महासंघ, जापानका अध्यक्ष ओम गुरुङको सभापतित्व तथा जापानका लागि नेपाली राजदूत डा. गणेश योञ्जनका प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न भएको थियो ।

नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको दिक्षान्त समारोह सम्पन्न

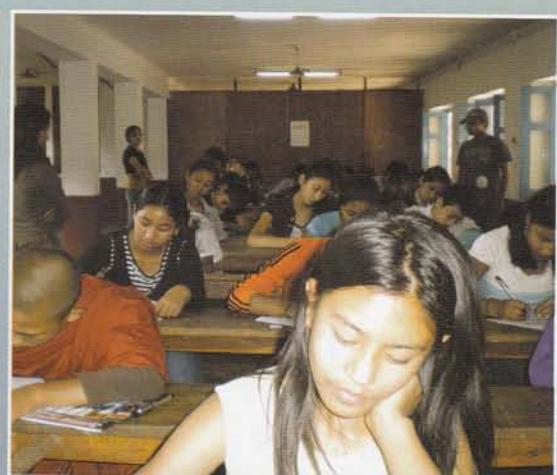
नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा २५५२ औं ४६ औं पटकको दीक्षान्त र पुरस्कार वितरण कार्यक्रम नयाँ बानेश्वररिस्थित विश्व शान्ति विहारमा सम्पन्न भएको छ । स्यानमारका महामहिम राजदूत यू थेट ऊ को प्रमुख आतिथ्यमा कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।

३ हजार विद्यार्थीहरूले परीक्षा दिएका मध्ये उत्तीर्ण भएका २५/२६ सय मध्ये बोर्ड आएका २५ जनालाई पुरस्कार वितरण गरिएको थियो । त्यस्तै गरी यसपाली जम्मा ११ जनाले कोविद उपाधि उत्तीर्ण गरेका थिए ।

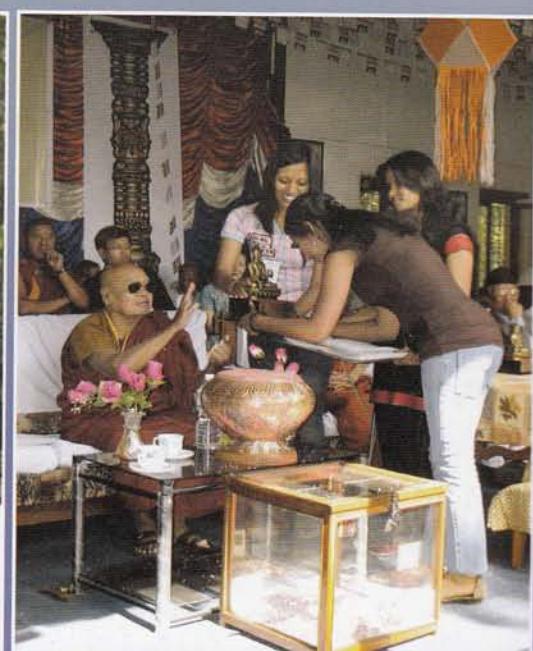
अ.ने.भि. महासंघका अध्यक्ष भिक्षु बोधिसेन महास्थविरको सभापतित्वमा सम्पन्न कार्यक्रममा महासंघका सचिव भिक्षु धर्ममूर्तिले स्वागत भाषण गर्नुभएको थियो भने भिक्षु बोधिसेन महास्थविरबाट प्रतिज्ञा वाचन गराइएको थियो । रत्न सुन्दर शाक्यले परियति शिक्षाको महत्वबारे आफ्नो मन्त्रव्य व्यक्त गरेका थिए भने विद्यार्थीहरूको प्रतिनिधित्व गरी अनागारिका खेमाले आफ्नो मन्त्रव्य व्यक्त गरेका थिए ।

यसरी नै स्मरणीय रहोस् केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रक भिक्षु बोधिज्ञान स्थविर स्यानमारमा ध्यान भवना र धर्म सम्बन्धी पाँच वर्षका लागि जानुभएको छ । उहाँको अवकाशलाई स्वीकृत गरी भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रकमा तथा सहपरीक्षा नियन्त्रकमा भिक्षु निग्रोध नियुक्त गरिएको जानकारी प्राप्त भएको छ ।

**बुद्धपूर्णिमाको अवसरमा आनन्दकुटी विहारस्थित भएका
अतिरिक्त क्रियाकलापका केही भलकहरू**

**२५५३ औं बुद्धपूर्णिमाको उपलक्ष्यमा भएको स्वास्थ्य शिविर
तथा निबन्ध प्रतियोगिताका प्रतियोगीहरू**

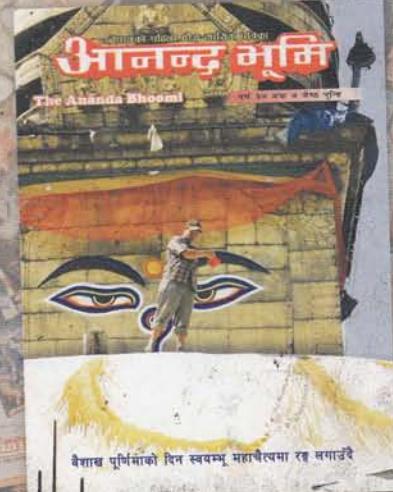
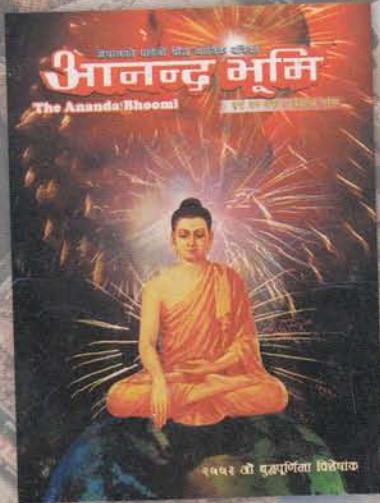

**२५५३ औं बुद्धपूर्णिमाको उपलक्ष्यमा भएको निबन्ध प्रतियोगिता सिनियरमा
प्रथम र द्वितीय ल्याउन सफल प्रतियोगीहरू**

शान्तिको लागि बुद्ध शिक्षा
बुद्ध शिक्षाको लागि
नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

पढौ ! पढाओ ! बार्षिक ग्राहक बनौ !

सम्पर्क

आनन्दकुटी विहार गुठी
आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू

पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं

E-mail : anandakutivihar@ntc.net.np